

Rom Pol Rom n̄ibi b̄i kal̄ip köp kal̄i kliñ r̄ika

Pol Rom n̄ibi b̄i kal̄ip köp kal̄i kliñ r̄ika

¹Yad Pol. Krajs Jisas wög gi ñeb b̄i n̄ipe m̄idpin. God ȳip hag lö, Krajs Jisas manö aij ud arep b̄i ap m̄idpin. God n̄ipe ȳip udö, God manö aij u ud ajm̄idin. *

²Pen manö aij an̄ibu, God hadame nöp b̄i manö hagep n̄ipe gau kal̄ip hagö, kale God Manö u Manö U† u kal̄i kliñ r̄iköm hagla rö nöp ga. *

³Manö U† kal̄i kliñ r̄iköm hagla an̄ibu, kale God Ñ̄i n̄ipe manö u nöp hagla. Ram m̄inöŋ i† i lau u, b̄i ne Depid r̄ikö, r̄ik dam dap̄il göm, n̄ip yag daula.

⁴Pen n̄ipe ke God, n̄ipe ke u† yabi† u, n̄ipe umöm uraka u me, klö ke yabi† an̄ibu n̄inun n̄inbun, n̄ipe God Ñ̄i n̄ipe yabi†, B̄i Kub hon Jisas Krajs.

⁵Jisas Krajs ȳip mög n̄inöŋ ud aij ga. Jisas Krajs hib n̄ipe adö aran̄, a göm, God b̄i gau abe ȳip abe hag löm haga, kale m̄inöŋ naböŋ gau riŋon̄ riŋon̄ n̄ibi b̄i magöŋhalö yabi† kal̄ip Jisas manö aij hag ñ̄ibe, kale manö aij an̄ibu n̄in udöm, hagöp rö nöp göl, a ga. *

⁶Pen kale Rom n̄ibi b̄i m̄idpim au, God kalöp u rö nöp Jisas Krajs n̄ibi b̄i n̄ipe ke hag la.

---

* **1:1:** Ap 9:15   * **1:2:** Ro 16:25-26   * **1:5:** Ap 26:16-18; Gal 2:7-9

⁷ Anı̄b u, kalöp Rom kai, God, nı̄bi bı̄ yad mı̄deilaŋ, a göm ud mı̄dmagö yabił löp gau, kalöp köp i kalı̄ kłiñ rı̄kabin. Bapi God, Bı̄ Kub Jisas Kraıs, kalöp ud aij gı̄mil, abad mı̄d aij gı̄lö me, kale agamı̄j mı̄d aij gı̄mim. *

Pol daun kub Rom arnam, a göm, gası̄ u niŋa

⁸ Manö nöd hagnı̄g gabin u, kale Jisas Kraıs niŋ udpim u, nı̄bi bı̄ ram mı̄nönŋ goł adsagö gau magöŋhalö aiud anı̄bu niŋöm haglö arab. Anı̄b u, yad Jisas Kraıs niŋp sabe gem, God niŋp aij a gabin.

⁹⁻¹⁰ Yad God Ñı̄ niŋpe manö aij u, gası̄ añı̄ u nöp niŋem kłö gem, hag ñı̄ ajem, God niŋp wög gı̄mı̄din. God niŋpe niŋöb, yad niŋp sabe gem, pör nöp hib kale hagabin. God niŋpe adan hiı̄kö, kale mı̄dpim au am niŋnabin, a gem, niŋp sabe gabin. *

¹¹ Jisas manö aij niŋpe rı̄mnap kalöp hag ñı̄nö, God Ana niŋpe ana kalöp nan aij ap ñö, ana kalöp aŋ daŋ pīdöŋ mı̄daimim, a gem, kale mı̄dpim au am niŋnam a gem gası̄ u pör niŋabin.

¹² Pen adö anı̄bu nöp wasö. Yad aunabin u, yad Jisas Kraıs niŋ udpin rö niŋmim, kale ana kalöp aŋ daŋ pīdöŋ udmim, Jisas Kraıs niŋp niŋ ud pīdöŋ yabił gı̄nabim. Pen anı̄g unbö rö, kale Jisas Kraıs niŋ udpim rö niŋem, yad u rö nöp ana yad aŋ daŋ pīdöŋ udem, Jisas Kraıs niŋp niŋ ud pīdöŋ yabił gı̄nabin.

¹³ Añ mam bı̄. Yad kalöp am niŋnam, a gem, gası̄ u pör niŋmı̄din u pen adan mı̄dageia. Amem, Jisas Kraıs manö aij u hag ñı̄nö, kale manö aij

* **1:7:** Nab 6:25-26   * **1:9-10:** Ap 19:21; Ro 15:23

u niŋmim, hagöp rö nöp niŋ udmim, Jisas Kraiss niŋ niŋ udpe, niŋpe kalöp ud asiŋ yunim, a gi gasi niŋbin. Miŋnön nabönj ke ke gau, niŋbi bi riŋnap anj kalip gau ginö rö, am anj kalöp au u rö nöp gibnep. *

¹⁴ Pen Jisas Kraiss yip ud kamij yua u me, yad gasi niŋbin yad nan nabönj midöp. Yad niŋbi bi gau manö aij niŋpe u hag ñnam. Grik niŋbi bi gau abe, Grik niŋbi bi wasö gau abe, niŋbi bi kali kliñ niŋbal gau abe, niŋbi bi kali kliñ niŋagpal gau abe, kalip magönhalö manö aij niŋpe u hag ñnam, a gem, gasi u niŋbin.

¹⁵ Anib u me, yad kale daun kub Rom midpim gau u rö nöp, am Jisas manö aij u kalöp hag ñnam, a gem, gasi añi u nöp niŋabin.

¹⁶ Jisas Kraiss manö aij niŋpe u God pidönj halö hagab u me, niŋbi bi manö anibu niŋ udeinabol u, manö aij anibu kalip ud asiŋ yunab; Juda niŋbi bi gau abe, Juda niŋbi bi wasö gau abe, kalip magönhalö ud asiŋ yunab. Anib u, yad Jisas manö aij niŋpe u gasi niŋem, gasi halö nöp midpin. *

¹⁷ Jisas manö aij u niŋun niŋbun, God niŋpe aigöl göm niŋbi bi nan si nan naij gipal gau kalip niŋbi bi aij, a ginab. Niŋbi bi gau kale gi aij gipal u niŋöm, God kale niŋbi bi kamij aij, a gagnab; kale Jisas manö aij u niŋ udpal u niŋöm, kale niŋbi bi kamij aij, a ginab. Adö anibu nöp, God Manö kali kliñ riköm hagla, “Niŋbi bi God Manö hagöp rö niŋ udnabol gau, God kalip niŋbi bi aij, a gö, kale kamij yöl mideinabol,” a ga. *

* **1:13:** Ap 19:21   * **1:16:** Mak 8:38; 1Ko 1:18-24; Ap 13:46

* **1:17:** Ro 3:21-22; Hab 2:4

Nɪbi bɪ Jisas Kraiſ nɪp nɪŋ udagnaböl gau manö kub nɪŋnaböl

¹⁸ Nɪbi bɪ God Manö nɪŋö nɪŋblap u pen nɪbi bɪ rɪmnap God nɪp gasɪ nɪŋagöm, gɪ naij göm, God Manö nɪŋö u paɭu gɪpal. Anɪb u me, God nɪpe kal göm, kalɪp manö kub hagnɪg gab.

¹⁹ God nɪpe aigale Bɪ rö mɪdöp, nɪpe ke waiö lö nɪŋbal. *

²⁰ Nɪpe hadame dagol gau mɪnöh naböh gɪ la ñɪn u rɪkō, nɪpe God klō halö yabɪɭ pör pör mɪdöp u waiö mɪdö nɪŋbal. God nɪpe nan nɪhön nɪhön gɪ la gau nöp nɪŋöm, nɪpe aigale Bɪ rö mɪdöp u nɪŋblap. Nɪŋageinaböl u, nan kale. *

²¹ Anɪb u, God nɪp nɪŋbal u pen nɪp aij, a göm, hib nɪpe u haglö adö aragöp. Gasɪ haɭowaɭö nɪŋöm, hauɭ alöm, sɪbön göp gau rö mɪdpal. *

²² Hon nɪbi bɪ gasɪ aij nɪŋmɪdun, a gɪpal u pen kale nɪbi bɪ hauɭ rö mɪdpal. *

²³ God pör mɪdöp u nɪp hauɭ göm, nan yɪharɪŋ rɪmnap udöm, nɪbi bɪ rö gɪ löm, wal yaur rö gɪ löm, hainjo sara rö gɪ löm, nan anɪb gau, god hon, a göm, sabe gɪpal. *

²⁴ Anɪg gɪlö, God kalɪp arö gö, kale gasɪ naij yabɪɭ nɪŋöm, nɪbi si bɪ si göm, nagɪ naij adö anɪbu amöm, hañ romanɪ kale ke gɪ naij gɪpal.

²⁵ God Manö nɪŋö u arö göm, manö piral nɪŋ udpal. God nan gɪ la gau nöp sabe göm, nɪpe nan gɪ la gau nöp hib haglö adö aröp. Pen God nan magöhhalö gɪ la u, hib nɪpe haglö adö arböp. Hib

* **1:19:** Ap 14:15-17; 17:24-28   * **1:20:** Job 12:7-9; Sam 19:1

* **1:21:** Ep 4:17-18   * **1:22:** Jer 10:14 1Ko 1:20   * **1:23:** Dud 4:15-19; Sam 106:20

nipe nöp pör pör nöp hagno adö arañ. An+b unbö rö aij.

²⁶ Kale anig göl gi naj yabił geila u me, God kal+p arö gö, nan nable yabił göp adö u nöp gi+mıdal. Nıbi gau, bı kabö göl ud mıdöl rö arö göm, nıbi rımnap aip nagı naj adö rımnap gi+pal.

²⁷ Bı gau u rö nöp, nıbi kabö göl ud mıdöl rö arö göm, bı ap bı ap nıp nıñö mab rö inö, bı gau kale ke nöp gi naj yabił gi+pal. Anig göm pen ilön udpal. *

²⁸ Hainö God manö nıñagnabun, a göm, gası nıñla u me, God kal+p arö gö, nan naj nan gagep kal+p mıdmagö piıu göp gau nöp gi+pal.

²⁹ Pen kal+p nan naj gep adö u gası añı u nöp lö, kale naj yabił nöp göl göm, nan gau hon nöp mıdan, a göm, gası u nıñöl göm, haıöwaıö gi naj göl göm, gi+pal. Nıbi bı nan aij kale gau yad rö lagöp a göm, gası naj nıñöm, wip alöm, pen pen göm, pıral hagöm, gası naj nöp nıñbal. Pen, nöp hagöp yıp hagöp, a göm,

³⁰ nıbi bı hag juöm, God nıp mulu kal nıñöm, nıbi bı hag pro göm, hanıp nöp nıbi bı kub, a gi nıñlan, a göm, hib kale u ke dap ranbal. Gası hain nıbö adö rımnap nıñun gi naj gun, a göm, gası kale anıbu nöp nıñbal. Nıme nap manö hagpal u rıb jubal.

³¹ Kale gası rımıd lagöp. Manö ke hag lıbal adö u hain gagpal. Nı pai amılıp apılıp kale ke gau mıdmagö lagpal. Nıbi bı rımnap nıñlö, mög gagöp.

---

* **1:27:** Lep 18:22; 20:13; 1Ko 6:9

³² Gıpal anıbu, God wasö gö ilön kub udep u nıñbal u pen kale ke göm aka nıbi bı rımnap aıp göm, u gı aij gabun, a gıpal.

2

God manö kub hagöm, manö kabö göl nöp ud asıknab

¹ Pen kale nıbi bı rımnap kalıp hag jumim hagnabim, “Nıbi bı gau nıñhön gıñg nan si nan naij gıpal,” a gıñabim u pen kale ke u rö nöp gıpım u me, God nıñöm kalöp manö kub hageinab u, kale abe manö pen hagmim rö lagnab. *

² Hon nıñbun, God nıpe manö nıñö nöp hagöp. Anıb u, nıbi bı anıg unbö rö gıñaböl gau, kalıp manö kub hagnab u, manö kabö göl nöp hagnab.

³ Nıbi bı nan si nan naij gıpal gau, a gımim, hag junabim u pen kale ke u rö nöp gıpım. Anıb u, kale gası nıñhön nıñbım? God hanıp manö kub hagagnab a gımim nıñbım aka?

⁴ God bı aij, kalöp nıbi bı pör mög yabıt nıñöm, agamıj hain rık damöm, yıñıd kal gagöp u nıñbe, nıpe bı yıharıñ ap rö löp ar? Pen nıñım! Nıpe agamıj hain rık mıdöp u, yad yıñıd kal juageinabin, kale nan si nan naij gıpal gau, nıñhön gıñg anıg gıpun a göm, arö göl, a göm, agamıj hain rık mıdöp. *

⁵ Pen God agamıj hain rık mıdöm yıñıd kal gagöp u, kale nan si nan naij gıpım u, nıñhön gıñg anıg gıpun, a gımim, arö gagpım. Kale manö nıpe jı nıñmım, nan si nan naij gıpım gau nöp göl

* **2:1:** Mad 7:1-2; Jon 8:7   * **2:4:** Ep 1:7; 2Pi 3:15

gɪ mɪdɪpɪm. Anɪb u, God nɪbi bɪ ɡɪnaböl ɡɪnaböl rö nɪŋöm, manö kub hagnab ñɪn u, kale manö kub yabɪɪ nɪŋnabɪm. Ñɪn anɪbu, nɪpe manö kub hagöm, kabö rö nöp hagnab u, waiö nɪŋnaböl. Nan si nan naij ɡɪpɪm u, nɪpe nɪŋöm kal göm kalöp ilön pen ñɪnab.

⁶ “Nɪbi bɪ aɪɪ aɪɪ ɡɪnaböl ɡɪnaböl rö nɪŋöm, God kalɪp u rö nöp aɪɪ aɪɪ pen ñɪnab.” *

⁷ Ñɪn anɪbu nɪbi bɪ an, God hanɪp mailö aij nɪpe ñöm, manö aij hagöm, kamɪŋ pör mɪdep magö u ñɪnab, a göm, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp pör pör ɡɪ aij ɡɪpal gau, God kalɪp kamɪŋ pör mɪdep magö u ñɪnab.

⁸ Pen nɪbi bɪ an an, nan hañ romanɪ kale ke nöp gasɪ nɪŋöm, nagɪ aij adö anɪbu jɪ nɪŋöm, nagɪ naij adö u arnaböl gau, God kalɪp nɪŋö mulu yabɪɪ lugö, kal juöm, ilön kub yabɪɪ ñɪnab. *

⁹ Pen Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, nagɪ naij adö u geinaböl u, God kalɪp hagö, kale magöŋhalö uɪham mɪdöl göm, gasɪ mɪlö yabɪɪ löl göm, ɡɪ mɪdeinaböl.

¹⁰ Pen Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, ɡɪ aij geinaböl u, God kalɪp magöŋhalö mailö aij nɪpe ñöm, manö aij hagöm, ud aij gö, mɪd aij ɡɪnaböl.

¹¹ Nɪhön ɡɪnɪɡ: God nɪpe böŋ lap aka böŋ lap aragnab. Kabö göl nöp nɪŋöm, nɪbi bɪ gau kalɪp ud asɪk ke ke lɪnab.

¹² Juda nɪbi bɪ wasö gau, lo Mosɪs haga nɪŋagal gau, nan si nan naij geinaböl u, lo manö nɪŋagal u

---

* **2:6:** Sam 62:12; Pro 24:12; Mad 16:27; 2Ko 5:10   * **2:8:** 2De 1:8

pen kale ram m+nöŋ naj arnaböl. Pen n+bi b+ lo Mos+s haga n+ŋbal gau, nan si nan naj geinaböl u, God lo manö an+bu udöm, kal+p manö kub hagnab.

¹³ N+bi b+ lo manö n+ŋm+dal gau, God kal+p, n+bi b+ aij yad, a göm hagagnab. N+bi b+ lo manö hagöp rö nöŋ g+naböl gau nöŋ, God kal+p, n+bi b+ aij yad, a g+nab.

¹⁴ Juda n+bi b+ wasö gau lo Mos+s haga n+ŋagal. Pen kale gas+ kale ke n+ŋöm, lo manö hagöp rö geinaböl u, gas+ magö kale ke lo rö m+idöp. *

¹⁵ Kale an+g göl gas+ n+ŋöm g+pal u me, hon n+ŋun n+ŋbun, lo manö u an+ kale dan m+idöp. N+ŋ r+ŋnap g+ damöm, an+ kale yan, “G+ naj gabun,” a göm n+ŋbal. Pen n+ŋ r+ŋnap g+ damöm, an+ kale yan, “G+ aij gabun,” a göm n+ŋbal.

¹⁶ Jisas Kraiss manö aij hag n+ŋ ajm+idin u hagab, manö kub hagep n+ŋ u, God Jisas Kraiss n+ŋ hagö, n+bi b+ nan si nan naj pi göl g+pal gau hag hi+k waiö lö, n+pe gas+ magö kale ke m+idmagö an+ kale dan n+ŋhön n+ŋhön hagöp u n+ŋöm, kal+p manö kub hagnab.

God n+pe lo manö han+p n+a u me, hon Juda kai n+bi b+ n+pe ke yab+ŋ m+idpun, a g+la

¹⁷ Pen kale Juda n+bi b+ gau, hib kale ke dap ranöl g+ haggim, “God n+pe lo manö han+p n+a u me, n+bi b+ n+pe ke yab+ŋ m+idpun.

¹⁸ Hon lo manö n+ŋbun u me, nag+ adö an+bu aij, nag+ adö an+bu naj, a g+ gas+ n+ŋun, God n+ŋ aij göp adö u nöŋ g+pun,” a g+pim.

---

* **2:14:** Ap 10:35

19 Pen manö adö ap hagpim, “Nibi bi niḡapal gau kalip hag ñi aij gun, nibi bi amgö we gö sḡbön göp rö midpal gau kalip hag ñi aij gun,

20 nibi bi lo manö niḡapal gau kalip hag ñi aij gun, ñi pai pro gau kalip hag ñi aij gun gipim,” a gipim. Hagpim anibu hagpim, “God nipe lo manö hanip ña u me, gasi aij magöḡhalö abe, gasi niḡo magöḡhalö abe hadö niḡbun,” a gipim. *

21 Kale lo manö u niḡmim, nibi bi gau kalip hag ñibim u pen manö nibi bi gau hag ñibim rö kale ke gagpim. Nibi bi rimnap kalip hagpim, “Nan si udagmim,” a gipim u pen kale ke nan si udpim aka? *

22 Nibi bi rimnap kalip hagpim, “Nibi si bi si gagmim,” a gipim u pen kale ke anig gipim aka? Nibi bi rimnap kalip hagpim, “Nan haḡowaḡo gau God rö sabe gagmim,” a gipim u pen ram sabe gipal migān anib gau ammim, nan dap libal gau rimnap si udpim aka?

23 Hib kale u ke dap ran limim hagpim, “God lo u hanip Juda nibi bi ña,” a gipim u pen manö nipe u rib jubim rö, hib nipe u rö nöḡ hag jubim aka?

24 Gi naj gipim anibu, bi ap nöḡ God Manö kalit kliñ riköm haga rö nöḡ gipim. Nipe haga, “Kale Juda nibi bi, God lo manö niḡbun a gipim u pen kale ke mid aij gagpim rö, Juda nibi bi wasö gau,

God nip hag jubal,” a ga. *

25 Kale Juda kai, God nibi bi nipe midaiun, a gimim, ñi gau yag dapim, pör pör wan hañ rib

* 2:20: 2Di 3:5 * 2:21: Mad 23:3-4 * 2:24: Ais 52:5

gɪ dö gɪpim. Pen lo manö nɪpe u rɪb jumim, ke nɪŋnabim rö gɪnabim u, nɪbi bɪ yɪharɪŋ ñɪ waŋ hañ rɪb gɪ dö gagal rö u mɪdnabim.

²⁶ Anɪb unbö rö, nɪbi bɪ au Juda wasö, ñɪ hañ rɪb gɪ dö gagal gau, lo manö hagöp rö geinaböl u, God kalɪp nɪbi bɪ ñɪ hañ rɪb gɪ dö gɪpal u rö nɪŋnab. *

²⁷ Juda nɪbi bɪ wasö, ñɪ hañ rɪb gɪ dö gagal gau, lo manö hagöp rö gɪpal. Pen kale Juda kai, Mosɪs lo kalɪ kɪñ rɪka u udmim, ñɪ hañ rɪb gɪ dö gɪpim u pen lo manö rɪb jubim u me, kalöp manö kub mɪdeinab.

²⁸ Hon nɪbi bɪ rɪmnab hagpun, nɪbi bɪ ñɪ hañ rɪb gɪ dö gɪpal gau nöp Juda nɪbi bɪ kabö göl, a gɪpun u pen u manö nɪŋö hagagpun. Nɪbi bɪ an an kale Juda nɪbi bɪ kabö göl mɪdpal? Hañ romanŋ nöp nɪŋun, Juda nɪbi bɪ aka Juda nɪbi bɪ wasö, gun, hagagnabun.

²⁹ Juda nɪbi bɪ kabö göl gau, an kale danŋ nɪŋun hagnabun, bɪ anɪbi nɪpe Juda nɪbö kabö göl, a gɪnabun. Mɪdmagö nɪpe u hañ rɪb gɪ dö gɪ mɪdöp nɪŋnabun u, bɪ u bɪ Juda kabö göl, nɪbi u nɪbi Juda kabö göl, a gɪnabun. Lo Mosɪs kalɪ kɪñ rɪka u gö, mɪdmagö kale au hañ rɪb gɪ dö gagep; God Ana nɪpe nöp mɪdmagö kale au hañ rɪb gɪ dö gɪnab. Nɪbi bɪ mɪdmagö kale unbö rö mɪdöp gau, nɪbi bɪ gau kalɪp nɪŋlö hib mɪdagöp, pen God nɪŋö hib mɪdöp. *

3

God hagab rö nöp gab

* 2:26: Gal 5:6 * 2:29: Dud 30:6; Kol 2:11

¹ Anig hagabin u, bi ap hagnab, “Juda nibi bi wasö, hañ rıb gi dö gagal rö mıdaibnop aij giböp,” a ginab u pen adö anıbu hagagin.

² Juda nibi bi midpun u aij yabıt midpun. Manö yad ke nibi bi rimnap kalıp hag ñöl, a göm, God hanıp Juda nibi bi nöp manö aij nıpe ña.

³ Pen Juda nibi bi rimnap nihi bi manö kłö hagla rö gagla. Anig gıla u, God manö kłö kalıp haga u arö ginab aka?

⁴ Wasö yabıt, arö gagnab. Nibi bi gau magöñhalö ñın rimnap pıral hagnaböl, pen God nıpe bi niñö yabıt hagöm, hagab rö nöp ginab. Manö anıbu rö God Manö u kalı ktiñ riköm hagla,

“God, ne manö kabö göl nöp hagpan u,
nöp manö rimnap pen hagöl rö lagöp.
Nöp manö kub hageinaböl u,
manö it ap midageinab,” a ga. *

⁵ “Hon pör pör gi naj ginabun u, nibi bi rimnap niñöm, God pör pör gi aij göp u waiö niñaböl. Anıb u, God hanıp kal göm manö kub hagnig gab u aij gagöp,” a ginabun aka? (Pen manö anıbu, nibi bi niñöm hagpal rö nöp hagabin.)

⁶ Wasö yabıt! God nibi bi magöñhalö manö kub hagnab u, böñ lap aka böñ lap aragnab; kabö göl adö u nöp hagnab.

⁷ Pen kale rimnap hagnabim, “Hon pör pör pıral adö rimnap ginabun u, nibi bi rimnap niñöm, God pör pör niñö nöp hagöp u waiö niñöm, Bi mailö halö yabıt midöp, a göm, hib nıpe haglö adö arnab. Anıb u, niñön ginig God

---

* 3:4: Sam 51:4

hanıp nıbi bı nan si nan naij gep, a göm, manö kub hagöm, ilön kub ñınab?" ö gınabım.

⁸ Manö pıral anıbu rö hıgmım hıgnabım, "Nan si nan naij u nöp gıno gıno, God hanıp mög yabıt nıñöm, nan si nan naij ke ke iru yabıt gınabun anıbu nıñöm arö gınab u, nıbi bı gau nıñöm, nıpe bı aıj unbö ke a göm hıb nıpe haglö adö arnab," a gınabım. Pen nıbi bı rımnap yıp ke hag juöl gı, Pol manö anıbu rö hagöp, a gıpal. Manö anıbu rö yad hagagın! Pıral hagpal rö, God nıñö, kalıp manö kub hagöm, pen ilön kub ñınab.

Nıbi bı aıj ap mıdagpun

⁹ Anıbu, nıñön hagun? God nıñö, hon Juda nıbi bı gau mıd aıj gıpun; Juda nıbi bı wasö gau mıd aıj gagpal, a gun aka? Wasö! Mıdö nöp me hagpın rö, hon nıbi bı magöñhalö, Juda nıbi bı gau abe, Juda nıbi bı wasö gau abe, nan si nan naij nagı adö anıbu hanıp klö gı tıp gı ud arnıg gab. *

¹⁰ Manö anıbu rö, God Manö u kalı kılın rıköm hagla,

"Nıbi bı pör gı aıj gınaböl rö rımnap mıdagpal. *

¹¹ Nıbi bı, nagı adö anıbu aıj,

nagı adö anıbu naij, a göm nıñbal gau rımnap mıdagpal.

Nıbi bı, 'God lau adö arun,

nıp aıp mıdaiun,' a gı nıñbal gau rımnap mıdagpal.

¹² Nıbi bı gau magöñhalö God nıp arö göm, nıbi bı naij rö mıdöm, nan si nan naij nöp gıpal.

* **3:9:** Ro 1:18-2:24; 3:23

* **3:10:** Sam 14:1-3; 53:1-3

Kale magöŋhalö unbö rö nöp gɨpal.

13-14 Aɭab kale u ado malo göm,
pör piral yabiɭ nöp hagpal.

Rugu miŋan kale u, wip umö paɭu gɨ aij gaglö,
haɭiŋ naj auöp u rö miɖöp.

Nibi bi riŋnap kalɨp niŋlö mulu lugö, hag juöm,
manö naj hagpal u, re naj hauaɭ rö miɖpal.

*

15 Kal naj yabiɭ juöm,
nibi bi gau kalɨp ilön ñun,
al pak lun, a göm,

gasi u nöp niŋöm, *

16 nibi bi gau kalɨp pör gɨ naj giɭlö,
gasi iru yabiɭ nöp niŋbal.

17 Nibi bi gau aip miɖöm,
agamɨj miɖ aij göl rö lagöp.

18 God bi kub niŋ miɖöp, a göm,
piñiŋ gagpal, ” a giɭa. *

19 God lo manö anɨbu hanɨp Juda nibi bi nöp ña
u me, manö anɨbu magöŋhalö hanɨp Juda nibi bi
hagab. Anɨb u, God manö kub hagnab ñin u, nibi
bi ram miŋnöh gau gau magöŋhalö manö pen ap
hagöl rö lagnab; kale magöŋhalö manö miɖeinab.

20 Anɨb u, bi ap lo manö hagöp rö geinab u, God
bi anɨbu niɨp, bi aij yad, a gagnab. Pen God lo
hagöp rö niŋun, hon nan si nan naj gɨpun, a gun
niŋnabun. *

*Nibi bi Kraiŋ niŋ uɖpal gau nöp, kalɨp nibi
bi asɨj miɖagöp aij yad, a giɭnab*

* **3:13-14:** Sam 5:9; 10:7; 140:3   * **3:15:** Ais 59:7-8   * **3:18:** Sam
36:1   * **3:20:** Sam 143:2; Ro 7:7; Gal 2:16

²¹⁻²² An+bu, pen miñi, Mosıs abe, bi God manö hagep bi gau abe, ginab a göm, kali kñiñ riköm hagla rö, Jisas Kraıs hanıp a göm uma u me, nıp niñ udno, God hanıp hagnab, “Kale niñbi bi aij yad,” a ginab. Pen hon Juda niñbi bi gau abe, Juda niñbi bi wasö gau abe, lo adö u nöp niñjun gino, anig hagnab. *

²³ Hon niñbi bi magöñhalö nan si nan naj gipun rö, God mailö magö aij niñpe ñöb udun rö lagöp u pen

²⁴ God hanıp mög niñjöm, Kraıs Jisas yuö apöm hanıp rau adog uda u me, God hanıp niñbi bi aij yad a ginab. *

²⁵ Yad aigöl gem, niñbi bi nan si nan naj gipal gau kalıp niñbi bi aij yad, a ginabin u niñöl, a göm, God niñpe Kraıs Jisas nıp nan sabe gep rö m+ñöñ naböñ iñ i hag yua. God niñpe niñbi bi nan si nan naj nöd gila gau, manö kub hagöm, kal juöm, ilön pen ñöm, böñ nöp al pak l+böp u pen niñpe agamij hain rik midöm, anig gaga. Pen uri Kraıs Jisas niñpe apöm, niñbi bi nan si nan naj gipal gau magöñhalö hañ roman niñpe ke udöm ilön kub udöm uma. An+b u me, niñbi bi an an, hagape niñpe nan si nan naj yad lik gi yuöp, a göm, Jisas niñ udeinabol gau, God kalıp niñjöm kal juöm ilön pen ap ñagnab.

²⁶ Yad aigöl gem, niñbi bi nan si nan naj gipal gau kalıp niñbi bi aij yad, a ginabin u niñöl, a göm, God niñpe anig ga. Manö kub hagem, nan si nan naj gipal rö pen ilön u rö nöp ñinabin, a ga u me, niñpe haga rö nöp göm, Kraıs Jisas nıp nan sabe

---

* 3:21-22: Gal 2:16   * 3:24: Ro 5:1

gep rö hag yuö, nibi bi nip niŋ udnaböl gau kalip nibi bi aij yad a gɨnab.

²⁷ Anib u, lo adö u gino, God hanip nibi bi aij yad a göm udö, nibi bi nipe midpun, a gun, hib hon ke hagno adö arnim rö lagöp. Jisas hanip a göm uma manö aij u niŋ udun me, God nibi bi nipe midpun.

²⁸ Anib u, nibi bi gau lo manö hagöp rö gipal, a göm, God kalip nibi bi aij yad a gagnab. Nibi bi Krais Jisas ga manö aij u niŋ udpal, a göm me, God kalip nibi bi aij yad a gɨnab.

²⁹ God nipe hon Juda nibi bi, God hon nöp wasö; nipe Juda nibi bi wasö gau God kale abe midöp. *

³⁰ Nihön ginig: God nipe añi u me, nibi bi ñi hañ rɨb gi dö gipal gau abe, nibi bi rɨb gi dö gagpal gau abe, kale adan añi u nöp arlö, God kalip nibi bi aij yad a gɨnab. Anib u, kale magöŋhalö Krais Jisas ga manö aij anibu nöp niŋ udöl. *

³¹ Pen hon Jisas manö aij u niŋ udno, God hanip nibi bi aij yad a gɨnab, a gipin u, lo manö gau arö gɨnabun a gem hagagabin, wasö. Nibi bi Jisas manö aij u niŋ udnaböl gau, kale manö aij anibu hagöp rö nöp gɨlö, lo manö u am pidöŋ gɨnab. *

4

God Ebrahim nip bi aij yad a ga

¹ Hon Juda nibi bi, bac itaŋ hon it göm rikö, rik amil apil göm, riklö midpun gau me, bi ne

---

* **3:29:** Ro 10:12   * **3:30:** Dud 6:4; Gal 3:20   * **3:31:** Mad 5:17

Ebrahim. Pen God Ebrahim n̄p uda u, aige göm Ebrahim udan̄

² Ebrahim n̄pe ke nan aij ap gö, God ne b̄ aij yad, a ḡböp, Ebrahim b̄ gau hagöm “Yad b̄ aij,” a ḡböp. Pen God n̄ñöb Ebrahim hib n̄pe ke dap raneb it ap midageia.

³ Pen ai ḡn̄g Ebrahim hib n̄pe ke dap ranagböp? God Manö hagab, “Ebrahim n̄pe God manö haga u n̄ñ uda u me, God n̄p ‘Ne b̄ aij yad,’ a ga.” *

⁴ B̄ ap wög göm pe udöm, mani an̄bi ȳhar̄ñ udpin a gagnab; wög gainö pen u mani i udpin a ḡnab.

⁵ Pen n̄bi b̄, hon God n̄p klö hon ke wög geinabun, n̄pe han̄p n̄bi b̄ aij yad a ḡnab, a ḡ gas̄ n̄ñnaböl gau, God kal̄p n̄bi b̄ aij yad a gagnab. Pen n̄bi b̄, nan si nan naj ḡpun u pen God nan si nan naj ḡpun an̄bu ȳhar̄ñ arö göm, han̄p n̄bi b̄ kam̄ñ aij yad a ḡnab n̄ñbal gau, kal̄p n̄bi b̄ aij yad a ḡnab.

⁶ Manö hagabin i rö, Depid u rö nöp hadame nöp God Manö u kal̄ k̄ñ r̄köm, n̄bi b̄ nan aij ap gagnaböl pen God kal̄p n̄bi b̄ aij yad a ḡnab gau ñ̄ñ̄ linaböl, a ga. N̄pe haga,

⁷ “N̄bi b̄ nan si nan naj ḡpal gau,
God nan si nan naj kale n̄ñöm arö ḡnab rö,
aij gö n̄ñöl ḡ m̄deinaböl.

N̄bi b̄ nan si nan naj ḡpal gau,
God nan si nan naj kale manö kub hagagnab
rö,
m̄ñ m̄ñ göl ḡ m̄deinaböl.

---

* **4:3:** Jen 15:6; Gal 3:6

8 Nibi bi nan si nan naj gipal gau,
 Bi Kub nan si nan naj kale hik gi yunab rö,
 ñiñi löl gi mideinaböl,” a ga. *

9 Depid ñiñi lep magö haga u, nibi bi ñi hañ rib
 gi dö gipal gau nöp manö u udnaböl? Wasö yabiti!
 Nibi bi ñi hañ rib gi dö gagpal gau abe udnaböl.
 God Manö kalit kitiñ riköm hagla adiñ anibu uri
 nöp hagajin: “Ebrahim nipe God manö haga u
 niñ uda u me, God nip, ‘Ne bi aij yad,’ a ga.”

10 Bac itañ hon Ebrahim, hañ rib gi dö gaga ñin
 u, God manö haga u niñ udö, God nip, “Ne bi aij
 yad,” a ga.

11 “Ebrahim manö yad niñ uda u me, yad, ‘Ne
 bi aij yad,’ a gipin u, nibi bi gau niñlan,” a göm,
 hainö God hagö, Ebrahim hañ rib gi dö ga. God
 anig ga u niñbun. Anib u, nibi bi ñi hañ rib gi
 dö gagöm, God Manö niñ udlö, kalitp, “Nibi bi aij
 yad,” a ginab nibi bi gau, Ebrahim bac itañ kale
 midöp. *

12 Pen nibi bi ñi hañ rib gi dö gipal pen,
 Ebrahim hañ rib gi dö gaga ñin u, God manö nipe
 niñ udmidöp rö, u rö nöp niñ udnaböl nibi bi gau
 abe, Ebrahim bac itañ kale u rö nöp midöp.

13 Pen Ebrahim lo adö gau niñöm gö, God nip,
 “Ne bi aij yad,” a göm udaga. Ebrahim nipe God
 manö haga u niñ uda u me, God nip, “Ne bi aij
 yad,” a göm, manö klö niñö hagöm Ebrahim abe
 ñi pai nipe anib gau abe kalitp haga, “Kale ram
 mniñöñ it i gau gau magöñhalö udnabim,” a ga. *

* 4:8: Sam 32:1-2
 22:17-18; Gal 3:29

* 4:11: Jen 17:10-11

* 4:13: Jen 17:4-6;

14-15 God manö klö nɨŋö haga u, nɨbi bɨ lo adö u nɨŋöm gɨnaböl gau hagböp, God manö klö nɨŋö haga anɨbu nan yɨharɨŋ rö liböp. Nɨhön gɨnɨg: nɨbi bɨ lo adö u hain göm, God nɨbi bɨ nɨpe mɨdeinabun a göm nɨŋbal gau, kale magöŋhalö lo manö u rɨb junaböl nɨŋöm God kal juöm, manö kub hagöm, pen ilön ñɨnab. God manö klö nɨŋö haga u, nɨbi bɨ lo adö u nɨŋöm gɨnaböl gau hagböp, God manö haga nɨŋ udpal u nan yɨharɨŋ rö liböp. Ai gɨnɨg: nɨbi bɨ God manö haga nɨŋ udnaböl gau nɨŋ aij gagöm, dui gɨnaböl. God manö klö nɨŋö Ebrahim nɨp haga u udagnaböl.
*

16 Anɨb u, hon nɨŋbun, God gɨnabin a göm, manö klö nɨŋö hag la anɨbu, nɨbi bɨ God manö haga nɨŋ udnaböl gau nöp kalɨp haga. Anɨb u, God gasɨ nɨpe ke nɨbi bɨ mög nɨŋöm, yɨharɨŋ ud aij gɨnab u me, Ebrahim ñɨ pai nɨpe gau magöŋhalö God manö klö nɨŋö haga u rö udnaböl. Nɨbi bɨ kalɨp lo manö ña gau abe, nɨbi bɨ Ebrahim rö hañ rɨb gɨ dö gagöm God manö nɨŋ uda rö, nɨŋ udpal gau abe, kale magöŋhalö manö klö nɨŋö haga u nöp udnaböl. Ebrahim nɨpe bac ɨtaŋ hon magöŋhalö mɨdöp me u. *

17 God Manö u kalɨ kliñ rɨköm hagla, “God Ebrahim nɨp haga, ‘Yad gɨnö, nɨbi bɨ ɨt ke ke iru nöp mɨdpal gau, nöp bac ɨtaŋ hon, a gɨnaböl,’ a ga,” a gɨla. Anɨb u, God amgö ilö adö nɨpe u, hon nɨbi bɨ ɨt ke ke gau nɨbö nɨp nɨŋ udpun gau magöŋhalö bac ɨtaŋ Ebrahim ñɨ pai nɨpe yabɨl mɨdpun. God nɨpe nɨbi bɨ umbal gau gö, kale

* 4:14-15: Ro 3:20; 5:13; Gal 3:18   * 4:16: Gal 3:7

urakpal. God nipe nöp gö, nan nöd m+dagm+döp u m+ñi waielöp. *

Ebrahim God nip niη uda rö nöp gun

18 Pen Ebrahim m+lep yab+ löm, ñ+ pai r+kn+m rö lagö, God n+p haga, “Ne, i+ g+mön, n+bi b+ ñ+ pai ne hainö m+deinaböl gau, i+ ke ke iru yab+ m+deinabim,” a ga. An+g hagö Ebrahim, God manö niηö hagöp, a göm, gas+ halö m+dom me, haga rö nöp me, n+bi b+ ñ+ pai n+pe i+ ke ke iru yab+ nöp m+dpal. *

19 Pen Ebrahim niηa, hañ romanη kalpe ber m+hau bir bir gi m+hau luga. Ebrahim m+ n+pe söl ñ+n juöl unbö mam+d laη (100) ara u me, ñ+ pai r+kep rö laga. Ni+bin n+pe Sera u rö nöp m+lep yab+ la, ñ+ pai r+kep rö laga. Pen n+pe God manö n+p haga u niη ud p+dön gi damöm, gas+ halö m+deia. *

20-21 God n+pe Ebrahim n+p manö klö niηö haga u, Ebrahim gas+ m+höp niηaga; n+pe böη nöp niη uda. God B+ p+dön halö, manö klö niηö haga rö nöp g+nab, a göm, God manö haga u niη udöl gi m+deia rö, gas+ magö n+pe u p+dön r+mnap halö udöm, n+pe God manö haga u ud p+dön yab+ göm, God hib n+pe u hagö adö ara.

22 Ebrahim ga an+bu, God Manö u kal+ kliñ r+köm hagla, “Ebrahim n+pe God manö haga u niη uda u me, God n+p, ‘Ne b+ aij yad,’ a ga,” a g+la. *

23 “God n+p, ‘Ne b+ aij yad,’ a ga,” manö kal+ kliñ r+kla an+bu, Ebrahim n+p nöp kal+ kliñ r+kagla.

* 4:17: Jen 17:5

* 4:18: Jen 15:5

* 4:19: Jen 17:17

* 4:22:

Jen 15:6

²⁴ Hanip abe, niñöl a göm, kalı kliš rıkla. God nipe gö, Bı Kub hon Jisas uraka anıbu niñ uđpun u me, nipe hanip abe niñi bı aij yad a ğınab.

²⁵ Pen nan si nan naij gun asıñ mıđaino rö, God hanip mög niñöm, Niñ nipe Jisas Kraıs nıp yuö apöm, “Kale nan si nan naij ğıpal anıbu God niñöm arö ğınım,” a göm, uma. Pen Jisas umö, God gö, kauyañ uraka rö, asıñ kub gac hanip uť ga anıbu kamıñ lınım rö löp. *

5

God nıp niñ uđeinabun u, hanıp niñi bı ası ması mıđagöp a ğınab

¹⁻² Pen God hanıp mög niñöm ga anıbu niñ uđno u me, hanıp niñi bı ası ması mıđagöp a göm, uda. Anıb u, Bı Kub hon Jisas Kraıs nipe gö, hon God aip ğım niñöl mıđun, agamıj mıđ aij ğıpun. Pen ram mınöñ hon hag löp u amun, God mailö aij nipe u niñun, nıp aip mıđeinabun a gun, aij gö niñöl ğı mıđpun.

³ Miñör auö, uťham mıđpun u, miñ miñ göl ğı mıđpun. Niñön ğınıg: miñör auö, uťham mıđeinabun u, hon kłö gun, Jisas Kraıs cıg aij gun, arö ğagnabun. *

⁴ Hon kłö gun, Jisas Kraıs cıg aij gun, ğı dam dam, hon niñi bı ğası magö pıđön halö mıđeinabun. Pen ğası magö pıđön halö mıđeinabun u, hon ğası halö mıđeinabun.

---

* **4:25:** Ais 53:4-5   * **5:3:** Jem 1:2-3; 1Pi 1:5-7

⁵ Pen anig göl gasi halö mideinabun u, yiħariŋ midageinabun. Niħön giŋig: God nipe Ana Uŧ u hanip ñöm hanip midmagö yabiŧ libil.

⁶ Pen hon niŋbi bi minöŋ naböŋ adö iŧ i midpun gau, nan si nan naij gi damun gac halö midaino, God aip jim ñöl middep rö laga. Hon adan arun ap midageia. Pen God nipe hag la ñin u nöŋ, Kraiŧ hanip niŋbi bi naij nan a göm uma.

⁷ Pör niŋbi bi rimnap, bi aij ap nip niŋöm, “Yad nip nan a gem umnö, nipe kamiŋ araŋ,” a göm umagnaböl. Pen ñin aŋi aŋi rimnap bi ap bi aij yabiŧ ap rö niŋöm, “Yad nip nan a gem umnö, nipe kamiŋ araŋ,” a göm umnab aka niŋagpun.

⁸ Pen hon nan si nan naij gi midaiun ñin anibu nöŋ, Kraiŧ hanip nan a göm uma. Anib u, hon niŋbun, God hanip midmagö yabiŧ löŋ. *

⁹ Kraiŧ nipe hanip a gi umöm, hagape nipe lugö, God hanip niŋbi bi aij yad a ga. Anib u me, hon niŋbun, God kal ju manö kub hagnab ñin u, Kraiŧ nipe hanip ud kamiŋ yunab. *

¹⁰ God kolmaŧ nipe midaino ñin u me, Niŋ nipe umöm, hanip Nap aip jim ña. Uri Nap aip jim ñöl midpun u me, Niŋ nipe uraköm kamiŋ midöp u, hanip niŋö nöŋ ud kamiŋ yunab!

¹¹ Pen anibu nöŋ wasö. Hon God aip jim ñöl midpun rö, Bi Kub hon Jisas Kraiŧ nipe nöŋ gö, God aip jim ñöl midpun, a gun, hib kale apil miħau dap ranöl gun, aij a gö niŋöl gi midpun.

Adam yam nipe umbal pen Jisas yam nipe kamiŋ pör middep udpal

---

* 5:8: Jon 3:16; 1Jn 4:10   * 5:9: Ro 1:18; 2:5

12 Pen nan si nan naj göl umeb it u, Adam nöp it göm gö me, asin nipe anibu nibi bi rik lep nipe gau magöñhalö umbal. Nihön ginig: God ninö, Adam ga anibu, hon nibi bi rik lep nipe gau magöñhalö anig gino. Ñin anibu hanip yag dauagla u pen hon aip gino. *

13 God Mosıs nip lo manö ña adö u, nan si nan naj gep gasi u minöñ naböñ adö it i nöd mideia. Pen lo midageia ñin u, God nan si nan naj gila u ninöm, hainö pen ñinaböl, a göm, gasi nin midageia. *

14 Pen Adam it göm gi naj gö, asin nipe anibu nibi bi gau kalip ut gö, magöñhalö um dap dap, Mosıs lo manö hag ña ñin u aua. Adam God manö nip haga u rib jua rö, rimnap rib juagla u pen Adam ga rö magöñhalö umla. Adam nipe Bi hainö aunab Bi u rö.

15 Adam gi naj ga u ke; Jisas Krais nan aij ña u ke. Adam nan si nan naj gö, nibi bi magöñhalö umbal. Pen Jisas Krais nibi bi mög ninöm uma rö, God nibi bi gau magöñhalö mög yabıt ninöm, ud aij göm, nan aij yabıt ña.

16 Bi aini anibu nan si nan naj ga u ke; God nan aij ña u ke. Adam nan si nan naj aini anibu ga u, God ninöm manö kub hagöm, ne umnabön a ga. Pen Adam ñi pai nipe nan si nan naj gi dam dam, Jisas Krais nan aij yiharin ñö, God, "Nibi bi gau magöñhalö pör pör kamın midaiöl rö löp," a ga.

17 Nöd bi aini ap nan si nan naj gö, asin klö naj yabıt anibu hanip magöñhalö ut ga. Pen hainö, anig adö anib unbö rö wasö, God nibi bi mög

* 5:12: Jen 3:6; Ro 6:23   * 5:13: Ro 4:15

yabił niŋöm ud aij yabił gö, niıbi bi asiŋ m+dagöp a g+ıab gau, bi aŋı Jisas Kraıs gö, kale kamıŋ m+đöm niıpe aip aij gö niŋöl g+ m+deınaböl.

18 Adam nan si nan naij magö aŋı ap nöp gö, asiŋ anıbu niıbi bi magöŋhalö uł gö, God manö kub hagöm, “Niıbi bi magöŋhalö umnaböl,” a ga. Pen Jisas Kraıs ņın aŋı ap nöp nan aij yabił gö, God niıbi bi magöŋhalö kalıp niıbi bi aij yad a göm, kamıŋ m+ıdep magö u ņınım rö löp. *

19 Bi aŋı ap God manö haga u rıb jua rö, God niŋö, hon niıbi bi magöŋhalö nan si nan naij g+ıno. ņın anıbu hanıp yag dauagla u pen hon aip g+ıno. Anıb unbö rö nöp, bi aŋı ap God manö haga rö niŋöm umö, God niıbi bi magöŋhalö kalıp niıbi bi yad a g+ınım rö löp. *

20 Niıbi bi nöđ nan si nan naij g+ m+đm+đal; God niıpe lo manö hainö ņa. God lo manö ņa u, niıbi bi, lo manö rıb juun nan si nan naij g+ıpun u niŋöl, a göm, lo manö ņa. Anıb u, nan si nan naij g+ıla gau iru yabił nöp g+ılö ara. Pen God niıbi bi nan si nan naij g+ıla gau kalıp mög yabił niŋöm, ud aij yabił ga.

21 Anıb u, nan si nan naij asiŋ anıbu kłö yabił göm, niıbi bi magöŋhalö uł gö, wip umbal rö m+ıdeıla. Pen God anıg göl niıbi bi gau kalıp mög yabił niŋöm, ud aij yabił göm, niıbi bi aij yad a göm, kamıŋ pör m+ıdep anıbu ņınab. Bi Kub hon Jisas Kraıs niıpe g+ aij ga u me, God anıg g+ııab. *

---

* 5:18: 1Ko 15:22   * 5:19: Aıs 53:11   * 5:21: Ro 6:23

6

Jisas aip umun um hauḷ gino a gun, nan si nan naj gep gasi adö u niḡagun

¹ God hanip mög niḡöb anibu, niḡi bi rimnap hagnaböl, “Nan si nan naj haḷowaḷö göl gi midno midno, God hanip nöd niḡöm ud aij göp rö wasö, hainö hanip mög yabiḷ niḡöm ud aij yabiḷ ginab,” a ginaböl.

² Pen manö piral anig rö hagagun! Hon nan si nan naj gep nagı adö u, hon hadö umno. Anib u, midmagö hon pıḷu gö, nan si nan naj gun rö lagöp.

³ Kale niḡbim, hon niḡi bi Krai Jisas aip jim ñöl midaiun a gun ñig pakno gau, “Niḡpe uma rö jim ñöl umbun,” a gun, ñig pakno. *

⁴ Hon ñig pakno u, Krai Jisas aip wip rigöl miḡan lugun umno rö la. Niḡhön giḡig: Krai niḡpe umö, kabö miḡan u rigöl giḷa pen Nap klö ke yabiḷ niḡpe u gö, uraköm kamiḡ midöp rö, hon unbö rö wip rigöl miḡan rö midpun u urakun, kamiḡ hain niḡbö adö u mideinabun. *

⁵ Krai aip jim ñöl umno u me, niḡpe kauyan uraköm kamiḡ midöp rö, hainö hon u rö nöḡ urakun kamiḡ mideinabun.

⁶ God niḡpe gasi niḡa, nan si nan naj gep nagı u böḡ nöḡ rıḡ gi dö gö, hainö niḡi bi gau kalip nagı wög gep bi rö, adan naj u ud tip gi dam aragnim, a gi gasi niḡa. Anib u me, nagı adö naj gimidun u, Krai aip mab ba laḡ al pak liḷö uma. *

---

* **6:3:** Gal 3:27   * **6:4:** Kol 2:12   * **6:6:** Gal 5:24

⁷ Pen niñhön, niñbi bi um hauł giłpal gau, nan si nan naij gep magö u miđmagö kale piłtu gö göl rö lagöp.

⁸ Hon niñbun, Kraiș aip umno u me, niñpe aip kamiñ miđeinabun.

⁹ Hon niñbun, Nap niñpe gö Kraiș uraka rö, niñpe kauyañ umagnab. Uri umeb magö u Kraiș niñp nan ap giñim rö lagöp.

¹⁰ Kraiș niñpe niñn añi ap nöp uma u pen nan si nan naij gep piđöñ u böñ nöp hir göp. Kraiș kauyañ uraköm, am God aip miđpil.

¹¹ Anıb u me, Kraiș Jisas aip uł gun, nan si nan naij gep adö u um hauł gun, urak God aip kamiñ miđpun, a giñim niñmim. *

¹² Nan si nan naij gep magö u, kalöp adık tił giđam, bi nagı wög gep rö mo gau miđmim, nan si nan naij giñabim, a giñab. Pen kale wiñhö giñim. *

¹³ Pen gası naij kale u, hañ romañ niñn ma kalöp adıñ ap, nan si nan naij giñim, a göm, tił giđainim rö, kale hañ romañ kale adıñ adıñ gau magöñhalö böñ nöp wiñhö giñim. Jisas aip umun urakpun u me, gası miđmagö riñiđ hon God niñp niñun, hañ romañ adıñ gau God niñp niñun, niñpe hagöp rö nöp gun, a giñim niñmim. *

¹⁴ Nöd lo manö adö u niñun gun, a giđ gası u niñbe, nan si nan naij gep gası u nöp lö, anıg giñiđim. Pen miñni adö anıbu rö miđagpim. God kalöp mög niñöm udö, Kraiș niñbi bi niñpe miđpim

---

* **6:11:** 2Ko 5:15; Gal 2:19   * **6:12:** Jen 4:7   * **6:13:** Ro 12:1

u, nɪp cɪg gɪmim, nan si nan najj gau arö gɪnabim.
*

Nagɪ asɪŋ mɪdagöp aij adö u nöp arun

¹⁵ Pen God lo manö adö u gɪno, God nɪŋöm hanɪp udagnab; nɪpe ke hanɪp mög nɪŋöm, Krais nɪp yuö apöm, hanɪp a göm uma rö, udnab. Anɪb u, nan si nan najj nöp gɪ mɪdaiun aka? Wasö yabɪɪ! Anɪg gagun.

¹⁶ Kale nɪŋbim, kale bɪ kub ap nɪp, hon bɪ nagɪ wög gep ne mɪdun, wög nɪhön hagnabön gɪnabun, a geinabim u, kale bɪ kub anɪbu mo nɪpe gau mɪdpim. Kale nan si nan najj gep nɪp nagɪ wög gep bɪ rö mɪdeinabim u, nan si nan najj gep mo gau mɪdmim umnabim. Pen kale God manö hagöp nagɪ wög gep bɪ rö mɪdeinabim u, God manö hagöp mo gau mɪdpe, nɪpe kalöp nɪbi bɪ aij yad a gɪnab. *

¹⁷ Nöd kalöp nan si nan najj gep gasɪ u nöp lö, bɪ nagɪ wög gep rö mɪdmim, adö anɪbu nöp gɪmɪdim. Pen hainö, Jisas manö aij u nɪŋmim, böŋ nöp udpim. Anɪg gɪpim u, yad God nɪp aij a gabin.

¹⁸ God nɪpe gö, kale nan si nan najj mo gau mɪdmim, yöñ udmim, God nagɪ wög gep nɪbi bɪ rö mɪdmim, nɪpe hagöp rö gɪ aij gɪpim.

¹⁹ Pen kale ke kɪtö mɪdagpim rö, manö hagnɪg gabin i, yad waiö nöp hagnö nɪŋ aij göl, a gem, waiö nöp hagnabin.

Nöd kale gasɪ najj yabɪɪ nɪŋmim, nagɪ wög gep nɪbi bɪ rö mɪdmim, hañ romanɪ ñɪn ma kale gau nan si nan najj yabɪɪ gɪ dammim, gɪ najj yabɪɪ nöp gɪmɪdim. Pen mɪñi gasɪ aij yabɪɪ nɪŋmim, nagɪ

* **6:14:** 1Jn 3:6 * **6:16:** Jon 8:34; 2Pi 2:19

wög gep bî rö mîdmim, hañ romanj ñîn ma kale gau God manö hagöp rö nöp gî dammim, kamîñ aij nöp mîdeinabim.

²⁰ Nöd nan si nan najj gep nagî wög gep nîbi bî rö mîdmîdim u, God manö hagöp adö u kalöp abadö, mo nîpe gau mîdagmîdim.

²¹ Pen nöd gî najj gîmîdim anîbu, mîñi nîñmim hagnabim, “Pör anîg gî najj gîmîdun u, nable göp. Anîg gun nan aij ap udagpun,” a gînabim. Nîbi bî anîg gîpal gau umnîg gînaböl.

²² Pen mîñi God nîpe gö, kale nan si nan najj mo gau mîdmim, yöñ udmim, God nagî wög gep nîbi bî rö mîdmim, God nîñö aij gînab adö u nöp gîmim, kamîñ pör pör mîdep u udnabim.

²³ Nan si nan najj gep adö u gî damun, pe udun umnabun; pen Bî Kub hon Jisas Krai aip jîm ñöl mîdeinabun u, God hanîp kamîñ pör pör mîdep magö u yîharîñ ñînab. *

7

Krais hañ romanj nîpe mîdpim rö, nîpe aip umbe

¹ Kale añ mam lo manö nîñbim gau. Kale nîñbim, nîbi bî kamîñ mîdpal gau nöp lo manö hain gînaböl; umeinaböl, marö kalîp rîmnap mîdagnab.

² Manö ap ba gau rö ap mîdöp. Lo manö ap haga, bî nîpe mîdeinab, nîbin nîpe nugmul aip mîdainîm; pen nugmul umnab u, lo anîbu pîs gînab.

---

* **6:23:** Ro 5:12,15

³ Nibi u nugmul midö niñöl gi, am bi hain nibö ap niñöm udeinab u, nip hagnaböl, “Lo manö rîb jumön, ne bi si udep nîbi,” a ginaböl. Pen nugmul umö, am bi hain nibö niñöm udeinab u, manö midagöp; “Lo manö rîb jumön, ne bi si udep nîbi,” a göm, hagagnaböl.

⁴ Pen añ mam bi. Anib unbö rö nöp, kale Kraiss hañ roman nipe midpim gau, nipe aip umbe rö, lo manö ud sisi limidim u arö gi nipe niñöm Bi ap kalöp udnab. Bi au umöm uraka Bi u kalöp udö, kale God nip aij ginim adö u nöp ginabim. *

⁵ Nöd pen Kraiss hon udaga ñin u, nan si nan naj gep magö u hanip ud sisi limidöp. Lo manö adö u nöp hain gun a gi midmidun u pen gasi naj añ hon dan piral hikö, mab asi ñin umeb magö u waiö lö, mid aij gimidagun. God aip middep rö laga.

⁶ Pen miñi Kraiss aip umbun rö, lo manö hanip nagî rö löm ud sisi limidöp u pak gulu gi lun me, Juda lo manö kali kñiñ rikla adö u niñun gagpun; God Ana gasi ñöb adö u nöp niñun gipun. *

Lo midöp rö, nan si nan naj gipun u waiö niñun

⁷ Anib u, hon niñön hagun? God lo manö hagö hagla u, manö naj hagöp, a gun aka? Wasö yabi! U anig hagagun.

Lo midagböp, yad nan si nan naj aigeg rö midöp u niñagbep. Lo manö adö ap kali kñiñ riköm hagla, “Nibi bi rimnap nan kale gau nan yad rö midagböp, a gimim, gasi u niñagmim,” a

* 7:4: Ro 6:2,11   * 7:6: Ro 8:2; 6:4

gıla. Anıb u me, yad niñbin, niñbi bi rımnap nan kale gau nan yad rö mıdaiböp a gi gası niñeinabin u, nan si nan naij giñabin. *

⁸ Anıb u, yad gası niñbin, hainö yad nan si nan naij gem, niñbi bi rımnap nan kale gau nan yad rö mıdaiböp, a gi gası u niñagnabin. Yad anıgöl gası niñmıdin u pen adıñ nan si nan naij gep magö u am gası rımid yad tıp gi dam arö, niñbi bi rımnap nan kale gau iru yabıl nöp nan yad rö mıdaiböp a gi gası u nöp niñnö. Pen lo manö mıdagböp, nan si nan naij gep magö klö mıdagböp, bi hadö umöb rö mıdböp.

⁹ Lo manö, u gimön, u gagmön, a gab u, yad nöd niñagmıdin. Yad anıg gem kamıñ mıdainö. Pen lo manö u auö, nan si nan naij gep magö u, bi kamıñ mıdöp rö löm, klö udöm yıp tıp gi ud arö, umnö.

¹⁰ God lo manö ña u, hanıp adan pör mıdep u yamböp, pen yıp umeb magö nöp ña.

¹¹ Anıb u, yad gası niñbin, hainö yad nan si nan naij gem, niñbi bi rımnap nan kale gau nan yad rö mıdaiböp a gi gası u niñagnabin. Yad anıgöl gası niñmıdin u pen, adıñ nan si nan naij gep magö u am gası rımid yad tıp gi dam arö, niñbi bi rımnap nan kale gau nan yad rö mıdaiböp a gi gası niñnö. Nan si nan naij gep magö u, God lo manö haga u nöp udöm, yıp al pak la. *

¹² Anıb u, hon niñbun, God lo manö u ut mıdöp. Hon niñbun, “Niñbi bi rımnap nan kale gau nan yad rö mıdaiböp a gi gası u niñagmim,” lo manö

---

* **7:7:** Eks 20:17; Dud 5:21   * **7:11:** Jen 3:13

anibu, God nipe ke manö klö haga u, u† nöp, kabö rö nöp, aij nöp mïdöp. *

13 God lo aij anibu yip al pak la umnö aka nïhön? U wasö! God lo manö aij u hagö nïnbun rö, marö kub anibu udagnabun. Nan si nan naj gïpun rö, marö kub anibu udnabun. Pen nipe hanip lo manö haga anibu, gasi ap ke nïñöm hagaga; nan si nan naj gep magö u gac kub yabï mïdöp u nïñöl, a göm, lo manö haga. Anib u, God lo manö u haglö nïnbun rö, umagnö; nan si nan naj gep magö u, lo manö aij anibu udöm, yip al pak lö umnö.

Nan gagun a gun gasi nïnbun gau nöp gabun

14 Hon nïnbun, lo manö u, God gasi ñö kali kliñ rikla. Anibu pen yad bi nöp mïdpin; yad nagï wög gep bi rö mïdem, hibur gasi rïmïd yad u pör arab nan si nan naj gep adö u.

15 Anib u me, nan aij gïnam, a gi gasi nïnbun adö u gagpin; yad nan si nan naj gep adö u, yad magö anibu mulu kal nïnbun u, yad anig gagnam, a gïpin adö u nöp gïpin. Pen nïhön gïnig anig gïpin u nïñagpin. *

16 Yad gi naj gagnam, a gi gasi nïnbun adö u nöp gïpin rö, yad nïnbun, gasi magö yad abe God lo manö u abe adip adip rö mïdöp.

17 Uri yad ke nan naj gagpin me. Yad ke naj gïnam, a gem, gagpin; nan si nan naj gep magö u gasi hibur mïdmagö yad an dan mïdöp u nöp göp.

---

* 7:12: 1Di 1:8   * 7:15: Gal 5:17

18 Yad niḡbin, yad bi nöp miḡpin rö, miḡmagö pri an yad dan miḡ aij gagöp. Gası hibur miḡmagö yad gası aij ñö, nan aij ap gagnabin. Gası magö yad u, gi aij giḡnam a gem niḡbin u pen yad giḡnam rö lagöp.

19 Anıg gö me, gi aij giḡnam, a gi niḡbin adö u gagabin; gi naij gagnam, a gi niḡbin adö u nöp pör giḡnö arab.

20 Anıb u, yad gi naij gagnam, a gi niḡbin adö u nöp gabin rö, yad ke nan naij gagabin. Nan si nan naij gep magö u gası hibur miḡmagö yad an dan miḡöp u nöp gö gö gab niḡem gabin.

21 Anıb u, yad niḡbin, yad gi aij giḡnam a gi niḡbin u pen pör gi naij giḡnam rö löp.

22-23 Gası yad u God lo ña u ñiñi yabiḡ libin u pen gası hibur miḡmagö yad an dan unbö ke göm, gası magö yad u aip pen pen gö, nan si nan naij gep magö u hañ roman yad an gau miḡdöm, yiḡ ud siḡi lö, yad bi nagıman rö miḡpin. *

24 Yad ñiñi lagpin; bi mög gep rö miḡpin. Gası hibur miḡmagö yad u yiḡ al pak linıg gab; bi an yiḡ ud kamıḡ yunab?

25 Bi Kub hon Jisas Krais nöp! God niḡ aij a gabin!

Pen manö hagpin i, anıg göl miḡöp: gası yad u God niḡ nagı wög gep bi rö miḡpin u pen miḡmagö pri an yad dan au, nan si nan naij gep magö u nagı wög gep bi rö miḡpin. *

---

* 7:22-23: Gal 5:17; 1Pi 2:11   * 7:25: 1Ko 15:57

8

God Ana hon aip m+ideinab u, hon aigale n+ibi b+ rö m+ideinabun

¹⁻² Pen hon Krais Jisas aip j+m ñöl m+dpun u, Krais Jisas n+ipe umö, God Ana kam+ij magö ñeb u n+ipe han+ip ud kam+ij yuö, hon uri nan si nan naj gep magö u abe, umeb magö u abe, kal+ip nag+ wög gep n+ibi b+ rö m+dagpun. An+ib u, God han+ip manö kub hagagnab.

³ Pen n+ibi b+ aij m+dagpun rö, God lo adö u g+ damun, m+id aij gun rö lagö, God Ñ+ n+ipe ke u yuö, b+ yab+ñ hañ roman+ hibur m+dmagö hon unbö rö löm, aua. N+ipe umöm nan si nan naj gep magö u böj nöp g+ ke yuañ, a göm, God n+ipe Ñ+ n+ipe ke nan sabe gep rö yuöm, nan si nan naj gep magö u n+ibi b+ m+dmagö pr+ añ kale dan m+öp u, manö kub hagöm, p+s göp a ga.

⁴ God an+g ga u, kale gas+ naj m+dmagö pr+ añ hon yañ n+bö auöp adö u arö göm, God Ana gas+ ñab adö u g+ damöm, lo manö yad hagab rö g+ aij g+ naböl, a göm ga. *

⁵ N+ibi b+ gas+ naj m+dmagö pr+ añ kale yañ n+bö auö, adö an+bu nöp g+lö aröp gau, hibur m+dmagö kale n+hön gas+ göp adö u nöp gas+ n+ñbal. Pen n+ibi b+ God Ana kal+ip gas+ ñö g+lö aröp gau, God Ana n+hön gas+ göp adö u nöp gas+ n+ñbal.

⁶ N+ibi b+ hibur m+dmagö kale n+hön gas+ göp adö u nöp gas+ n+ñbal gau, adö an+bu nöp nan si nan naj göm umnaböl. Pen n+ibi b+ God Ana n+ip aij g+nab u nöp gas+ n+ñbal gau, adö an+bu nöp g+

---

* 8:4: Gal 5:16,25

aij göm, God aip jim ñöl kamıñ mıdöm, mıd aij gınaböl.

⁷ Nıbi bı hibur mıdmagö kale nıhön gası göp adö u nöp gası nıñbal gau, gası magö kale God nıp kauaı mauaı rö mıdöp. Gası magö kale God lo nıpe nıñagöp; God lo nıpe nıñnım rö lagöp.

⁸ Nıbi bı gası naj mıdmagö prı an kalıp yañ nıbö auö, adö anıbu gılö aröp gau, God nıp aij gınım adö u göl rö lagöp.

⁹ Pen kale nıbi bı God Ana kalöp an dan mıdöp gau, gası naj mıdmagö prı an kale yañ nıbö auö, adö anıbu gagabım; God Ana kalöp gası ñab adö u nöp gabım. Nıbi bı Kraıs Ana nıpe kalıp an dan mıdagöp gau, Kraıs nıbi bı nıpe mıdagpal. *

¹⁰ Kraıs nıpe an kalöp dan mıdeınab u, nan si nan naj gep magö u gö, hañ roman kale umnıg gab; pen Jısas umö God kalöp nıñö, nıbi bı aij rö mıdpım u rö, Ana nıpe gö, ana kale kamıñ mıdeınab. *

¹¹ God gö Jısas uraka u, Ana nıpe an kalöp dan mıdöp u me, God aıñ anıbu nöp kalöp u rö nöp gö, Ana nıpe kalöp an dan mıdöp u nıpe hañ roman kale kamıñ mıdep magö ñınab.

¹² Anıb u, aıñ mam bı, hon naböñ mıdöp. Gası naj mıdmagö prı an hon dan pıtu gı ñö adö anıbu gun, naböñ anıbu ñagnabun.

¹³ Adö anıbu gıpe arö, umnıg gabım. Pen God Ana u kalöp gı ñö nıñöl gı, kale nan si nan naj gıpım anıbu böñ nöp arö gınabım u, God aip kamıñ mıdeınabım. *

---

* **8:9:** 1Ko 3:16; 12:3   * **8:10:** Gal 2:20   * **8:13:** Gal 6:8; Kol 3:5

14 God Ana gasi ñö n+ñöl gi ajaböl n+bi bi gau, God ñi pai n+pe m+dpal.

15-16 Ana kale udpim u, kalöp t+ip gi dam arö, kale nöd p+ñ+ñ gi m+dim rö kauyañ p+ñ+ñ gi m+im, nag+ wög gep n+bi bi rö m+dnabim. Ana kale udpim u, n+pe gö, God ñi pai n+pe m+dpim. An+g n+ñöm hon n+ip “Aba! Bapi!” a gabun. *

17 Ñi pai n+pe m+dpun u me, nan aij n+hön n+hön ñi pai n+pe ñ+nab u, hon udnabun. Pen Krai n+ip hag juöm gi naij g+la rö, han+ip u rö nöp gi naij g+lö, p+ñ+ñ g+nabun u, God Krai n+ip ud aij ga rö, han+ip u rö nöp ud aij g+nab. *

Hainö m+id aij g+nabun

18 Gas+ yad n+ñbin, Krai n+ip c+g m+idun, marö r+mnab gö, u+ham m+deinabun u, u nan pro. Hainö God n+pe nan aij yab+ han+ip ñö, n+pe aip m+id aij g+nabun u, u nan kub.

19 God nan n+hön n+hön gi la gau magöñhalö m+ñi m+id aij g+n+im rö lagöp. Nan gau magöñhalö abad m+idö, God n+pe ñi pai n+pe waiö udnab ñ+n u nöp, n+pe gö, nan an+ib gau kauyañ m+id aij g+nab.

20-21 Göp an+bu, God hadame nöp n+ñebir g+nab a ga rö nöp göp. Pen God hadame gau n+ña, ñi pai yad waiö udnabin ñ+n u, yad g+nö, ñi pai yad ñ+ñi löm m+id aij yab+ g+naböl rö, nan magöñhalö gi l+nö gau u rö nöp, hij gi lugagöm, ñ+ñi löm m+id aij yab+ g+nab.

Pen nan gi la an+ib gau, nöd m+id aij g+nab. Pen han+ip gö, ñi pai n+pe ke yab+ m+idun n+pe aip m+id

* **8:15-16:** 2Di 1:7; Mak 14:36; 2Ko 1:22   * **8:17:** Gal 4:5-7; Rep 21:7

aij gɨnabun ñɨn u nöp me, kauyaŋ gö nan anɨb gau mɨd aij gɨnab. *

²² Hon nɨɨbun, nan God gɨ la anɨb gau magöŋhalö mɨd aij gɨnɨg gab u pen hadame nöp marö gö, nɨbi ñɨ pai rɨknɨg gɨlö ilön göp rö u gɨmɨdöp.

²³ Pen hon abe marö anɨbu mɨdöp. Hainö kalɨp böŋ nöp udnɨg gabin, a göm, God nɨpe Ana u nöd nöp yuö apöm hanɨp aŋ daŋ mɨdöp u, pen ñɨn mai rö hanɨp ñɨ pai nɨpe ke kabö rö yabɨ waiö udö, hañ romaŋ gɨsön nɨbö halu lun, a gun, mɨdmagö hon aŋ daŋ marö anɨbu gö nɨɨöl gɨ, mɨnönŋ naböŋ adö ɨ i abad mɨdpun. *

²⁴ God nan hainö waiö lɨnab a ga manö u nɨɨ udno, hanɨp uda. Pen nan nɨhön nɨhön hainö waiö lɨnab u magöŋhalö hadö nɨɨbnop, mɨñi gasɨ halö mɨdun ñɨn hain u abad mɨdagaibnop. Nan hadö nɨɨbal u abadagnaböl.

²⁵ Pen, nan hainö waiö lɨnab, a gɨ gasɨ u nɨɨun me, iru gö nɨɨöl gɨ abad mɨdagpun; gasɨ halö abad mɨdpun.

²⁶ Nɨbi bɨ pɨdöŋ mɨdagpun rö, Ana hanɨp gɨ ñöl gɨ mɨdöp. Hon God nɨp sabe gun a gɨpun u pen aige gun God nɨp sabe gɨnabun u nɨɨagun. Pen Ana hanɨp ab hak löm, God nɨp sabe gɨnɨg gab. Manö nɨbi bɨ nɨɨeb rö wasö; kadmö manö löm hagnɨg gab.

²⁷ God pen gasɨ hon magöŋhalö nɨɨöb; nɨpe Ana gasɨ nɨpe u abe nɨɨöb. Ana nɨpe hon Kraɨs Jisas nɨbi bɨ nɨpe marö udöm, God nɨp hagö, hagab rö

---

* **8:20-21:** Jen 3:17-19   * **8:23:** 2Ko 5:2-4

gɪnab. Ana nɪpe God nɪp hagab u, God gɪnam a göm nɪŋöb adö u nöp hagab. *

28 Hon nɪŋbun, God nɪp mɪdmagö lɪbun nɪbi bɪ gau, God nɪpe hanɪp abad mɪdö nɪŋöl gɪ, nan rɪmnap ke gagnab; mɪd aij gɪnabun adö u nöp hanɪp gɪnab. God nɪpe hadame gau gasɪ nɪŋöm haga rö, hanɪp yɪp aumim a ga. *

29 Pen adö anɪbu nöp, God nɪbi bɪ nöd nɪŋa gau, “Yad gɪnö, kale Ñɪ yad mɪdöp rö löm, nɪñɪn nɪmam hain nɪpe iru yabɪɪ mɪdeinaböl,” a ga. *

30 Anɪb u, nɪbi bɪ Ñɪ yad rö mɪdeinaböl a ga nɪbi bɪ gau, kalɪp yɪp aumim a ga. Nɪbi bɪ yɪp aumim a ga nɪbi bɪ gau, kalɪp nɪbi bɪ asɪŋ mɪdagöp a ga. Nɪbi bɪ kalɪp asɪŋ mɪdagöp a ga gau, Ñɪ yad mailö aij halö mɪdöp rö, kale u rö nöp mɪdeinaböl a ga.

Hanɪp mɪdmagö löm abad mɪd aij göp

31 Pen hanɪp anɪg göm ud aij göp u, an hanɪp gɪ naj gɪnab? Bɪ ap hanɪp gɪ naj gɪnɪm rö lagöp, wasö yabɪɪ! *

32 God nɪpe pɪñɪŋ gagöm, Ñɪ nɪpe ke u hanɪp nan a göm yuö apöm uma u nan kub yabɪɪ. Pen God hanɪp anɪg ga u me, nɪpe hanɪp ud aij göm, nan aij aij nöp hanɪp u rö nöp ñɪnab.

33 Pen God nɪpe hanɪp hag löp rö, an hanɪp manö kub hagnab? God nɪpe ke gö asɪŋ mɪdagöp rö mɪdpun u, manö mɪdagöp, a ga. *

34 Anɪb u, bɪ an hanɪp manö kub hagnab? Bɪ ap anɪg hagnɪm rö lagöp. Krais Jisas hanɪp nan

* 8:27: Sam 139:1   * 8:28: Ep 1:11   * 8:29: Kol 1:18; Hib 1:6

* 8:31: Sam 118:6   * 8:33: Ais 50:8-9

a göm umöm, uraköm, am God ñimagö yijig kid nipe lau adö midöm, hanip a göm, Nap nip sabe göl gi midöp.

³⁵ Kraiss hanip midmagö yabił löp u me, an nip wasö göm hanip ud asik ke linab? Nan ap ke waiö löm, hanip ud asik ke linim rö lagöp.

Hanip marö rimnap ginab aka,

uıham mideinabun aka,

kıyö kub leinab aka,

walıj midageinab aka,

gasi milö niınabun aka

bi rimnap hanip, Kraiss pig midpal, a göm,

hanip gi naj ginaböl aka,

al pak linaböl aka,

nan nihön ginab,

Kraiss aip jim ñöl nöp mideinabun.

³⁶ Manö anıbu rö God Manö kali kılın riköm hagla,

“Nöp pig midpun rö, pör hanip niınöm,

kaj sipsip rö al pak lun a göm niınbal,” a gıla.

*

³⁷ Anıb u, umeb rö anı u midpun u pen Kraiss, bi hanip midmagö löm uma u aip midun, aij gö niınöl gi nöp midun, nan anıb gau piıniınıı gagnabun.

³⁸ Adö anıbu yad niınbin, umnabun aka mideinabun, God hanip midmagö li nöp mideinab niınöm nan ap hanip ud asik ke linim rö lagöp. God ejol nipe gau, nan pidön halö kumi kabö adö lanı midöp gau, nan kal naj gau, nan miıni midöp gau, nan hainö mideinab gau,

---

* **8:36:** Sam 44:22

³⁹ nan adö galik midöp gau, nan mo gayik midöp gau, nan n+hön n+hön midöp gau magöñhalö, nan ap hanip ud asik ke linim rö lagöp. B+ Kub hon Krai Jisas midöp rö, God hanip midmagö l+ nöp mideinab.

9

God gasi nipe ke niñöm Isrel kai kalip udnig ga

¹ Manö hagabin anibi, yad Krai bi nipe midpin rö, piral hagagabin. Ana U+ u gasi magö yad hagab, manö hagabön anibu manö niñö hagabön, a gab.

²⁻³ Pen añ+ mam bi. Isrel nibi bi rimnap Krai nip udagpal gau hainö manö kub niñöm, ilön kub udnaböl u, yip mög yabıl göp. An+b u, yad gasi iru yabıl niñbin. Midmagö yad pör ilön kub göp. Yad niñö nöp hagabin, adan midböp, yad añ+ mam yad gau kalip nan a gem ilön udnö, kale pen kamın arblap. *

⁴ Pen n+hön: God Isrel kai nöp kale ñ+ pai yad mideilan a göm, mailö aij nipe kalip nöp yamöm, yad kalöp unbö ginabin a göm manö klö niñö kalip nöp hag ñöm, lo manö nipe u kalip nöp hag ñöm, kale aigöl göm God sabe gep ram u kabö rö sabe göl manö u kalip nöp hag ñöm, yad aigöl gem nibi bi kalip ud aij ginam manö aij u kalip nöp hag ña. *

⁵ Isrel nibi bi nihi ilan kale Ebrahim, Aisak, Jekop bi gau me. Ebrahim, Aisak, Jekop ñ+ pai riklö, rik dam dapıl gi damöm, Isrel nibi bi kalip rik daula. Kigin añ+ u nöp rik dam dapıl gi

* **9:2-3:** Eks 32:32   * **9:4:** Eks 9:4

damöm, Kraiſ nɪp bɪ yabɪɪ rɪk daula. Kraiſ nɪpe ke God mɪdöm, nɪbi bɪ magöŋhalö abadab. Kale magöŋhalö hib nɪpe u pör haglö adö aran.

⁶ God Manö haga u, haga rö nöp ga. Isrel ñɪ pai rɪklö, rɪk dam dapɪɪ gɪ damöm, rɪk daula gau rɪmnap Isrel nɪbi bɪ kabö rö mɪdagpal.

⁷ Ebrahim ñɪ pai rɪklö, rɪk dam dapɪɪ gɪ damöm rɪk daula gau rɪmnap Ebrahim ñɪ pai nɪpe kabö rö mɪdagpal. God Ebrahim nɪp haga, “Aisak ñɪ pai rɪknab gau nöp ñɪ pai adö nape rö mɪdeinaböl,” a ga. *

⁸ Anɪb u, Ebrahim ñɪ pai rɪklö, rɪk dam dapɪɪ gɪ damöm, rɪk daula gau rɪmnap God ñɪ pai nɪpe mɪdagpal. God manö klö nɪŋö hagö, Ebrahim ñɪ pai yag daunaböl ñɪ pai gau nöp, kale God ñɪ pai nɪpe mɪdnaböl. *

⁹ God Ebrahim nɪp manö klö nɪŋö anɪbu hagöm haga, “Ñɪn yad hag lɪnö ñɪn u nöp yad ado gɪ aunö, nabin ne Sera ñɪ ap yag daunab,” a ga. *

¹⁰ Pen apɪs hon Rebeka ñɪ nɪpe mɪhau bɪ añɪ nöp rɪka. Bɪ anɪbu bac hon u Aisak.

¹¹⁻¹² Pen God gasɪ nɪpe ke nɪŋöb rö gɪnab. Nɪbi bɪ an hag lɪnabin a gɪnɪg gab u, hag lɪnab. Kale nan aij rɪmnap gɪnaböl u nɪŋöm hag lagnab. God gasɪ nɪpe ke nɪŋöb rö gɪnab. Anɪb unbö rö nöp me, apɪs bac hon Aisak Rebeka ber mɪhau ñɪ ramö rɪkaglö magö u, God nɪpe Rebeka nɪp haga, “Ñɪ ne nañɪ rɪknabön u, bɪ kub rö mɪdageinab; nɪpe ñɪ ne hain u nɪp wög gɪ ñɪnab,” a ga. Ñɪ mudun aŋ gau nöp mɪdailö nɪme yag dauaga adö

---

* 9:7: Jen 21:12   * 9:8: Gal 4:23   * 9:9: Jen 18:14

u nöp, nan aij nan naj ap gîlö nîñöm wasö, God gasi nîpe ke nîñöm anîg haga. *

¹³ God Manö adiñ ap kali kîñ rîkla u, God manö hagöm haga, “Yad Jekop nîp mîdmagö lîbin pen Iso nîp mîdmagö lagpin,” a ga. *

God nîpe gab u, kabö rö nöp gab

¹⁴ Anîb u, God kabö rö gagab, a gun? Wasö! Nîpe kabö rö nöp gab.

¹⁵ God nîpe Mosîs nîp haga, “Nîbi bî mög nîñnabin gau kalîp mög nîñnabin. Nîbi bî mîdmagö lem ud aij gînabin gau kalîp mîdmagö lem ud aij gînabin,” a ga. *

¹⁶ Anîb u nîñbun, hane ke klö gun gîpun u nîñöm hanîp udagnab; hane ke klö gun gasi halö mîdpun u nîñöm hanîp udagnab. Nîpe ke mög nîñnab nîbi bî gau nöp udnab. *

¹⁷ God Manö adiñ ap kali kîñ rîkla u, God manö hagöm Pero nîp haga, “Yad gasi nîñnö, nîbi bî ram mîñöñ gau gau mîdpal gau magöñhalö nîñnaböl, ne kin Ijip nîbö u bî kub bî klö yabî pen yad God gîñö ne bî yîharîñ rö mîdnabön. Anîg gînab, kale nîñöm, manö anîbu hag amîl apîl göm hib yad u haglö ram mîñöñ gau gau magöñhalö arnab. Adö anîbu nöp yad ke gainö, ne Ijip kin mîdpan,” a ga. *

¹⁸ Anîb u nîñbun, God gasi nîpe ke nîñöb rö, nîbi bî rîmnap mög nîñnab pen nîbi bî rîmnap kalîp nîñebir gö, gasi naj kale nîñbal u kîdî arnab.

* **9:11-12:** Jen 25:23   * **9:13:** Mal 1:2-3   * **9:15:** Eks 33:19

* **9:16:** Ep 2:8   * **9:17:** Eks 9:16

19 Kale rımnap God göp anıbu rö niñmim hagnabim, “God nıpe nöp gö, gası kale u kidiñ aröp u, niñön gıñig pen, mid aij gagpim, a göm, hanıp manö kub hagnab? God nıpe ke, ‘Nan anıb gau gıñab,’ a gıñab u, bi an nıpe pe, ‘Nan gau gagnab,’ a gıñab?” ö gıñabim.

20 Anıg hagnabim u pen kale bi kub an rö midmim, manö nıpe u naböñ udnabim?

Adö anıbu rö, God Manö u bi ne Aisaia kalı kılñ rıköm haga, “Bi ap mınön udöm, rin cög ap gö, ‘Yıp niñön gıñig anıg göl gıpan,’ a göm pen ado göm hagagnab. Wasö yabiñ!” a ga. *

21 Bi rin cög gıñig gab bi u, nıpe gası nıpe ke niñöb rö gıñab. Mınön bad añı ap ud gı dö gı dapöm, rin aij aij ñın añı añı lauep ap löm, rin yıharıñ pör pör lauep ap löm, gıñab. U manö midagöp; gası nıpe. *

22-23 Anıb unbö rö me, God göp. Nıpe niñi bi gı naj gı midpal gau niñö, iru yabiñ gö, kalıp al pak lınım rö löp u pen, nıpe mulu halö midöp u niñöm klö nıpe midöp u niñlan, a göm, kalıp yıñid anıg gagöp. God hadame dagol gau gası nıpe ke niñöm haga, niñi bi mög niñem ud aij gıñabin niñi bi gau mailö aij yad u niñöl, a ga. Anıb u, niñi bi anıb gau mailö aij yad u niñöl a göm, nıpe niñi bi gı naj gı midpal gau gö, gası hibur naj kale u kidiñ aröp.

24 Niñi bi mög niñem ud aij gıñabin a ga u, hanıp Juda niñi bi abe, Juda niñi bi wasö gau abe, haga.

25 Manö adö anıbu rö, God manö haga rımnap

* 9:20: Ais 29:16; 45:9   * 9:21: Jer 18:6

bî ne Hosea God Manö adiŋ ap kalî kliñ riköm
haga,

“Nîbi bî yad mîdagmîdal gau,
kalîp ‘nîbi bî yad’ a gînabin.

Pen nîbi bî mîdmagö lagmîdin gau,
kalîp ‘nîbi bî mîdmagö yad’ a gînabin.

Pen Hosea God Manö adiŋ ap halö kalî kliñ riköm
haga, *

²⁶ Nöd ‘Nîbi bî yad mîdagpim,’ a gînö u,
ram mînöŋ añî anîbu nöp kalîp,

‘God pör kamîŋ mîdöp ñî pai nîpe,’ a
gînabin,” a ga. *

²⁷ Pen God Manö adiŋ ap, bî God manö hagep
Aisaia manö blaö göm hagab,

“Isrel kai kabö kuŋup ñîg goŋ gau mîdöp rö
iru nöp mîdeinaböl u pen

Bî Kub nîpe yöp pro bad ap nöp
ud kamîŋ yunab. *

²⁸ Nîhön gînîg: Bî Kub nîpe dip nöp
nîbi bî mînöŋ naböŋ îl i mîdpal gau

magöŋhalö manö kub hagöm
böŋ nöp pen ñînab,” a ga.

²⁹ Gînab anîbu, Aisaia nîpe nöd God Manö adiŋ
ap kalî kliñ riköm haga,

“Bî Kub ke pîdöŋ halö mîdöp u,
hanîp ñî pai yöp bad ap nöp arö gagböp,

Sodom Gomora nîbi bî kalîp ga rö u,
hanîp gîböp,” a ga. *

Isrel kai abe Jisas manö aij u nîŋ udlay

* **9:25:** Hos 2:23   * **9:26:** Hos 1:10   * **9:27:** Ais 10:22-23

* **9:29:** Ais 1:9

³⁰ An+bi u, ni+nim! Juda ni+bi bi wasö gau, nöd, mi+d aij gun God aip jim ñöl mi+daiun a göm gasi u ni+agla u, pen mi+ñi Jisas manö aij u ni+udlö, God kalip asi+ni mi+dagöp a gö, ni+pe aip jim ñöl mi+dpal.

³¹ Pen Isrel ni+bi bi nöd God lo manö u udöm, hagöp hagöp rö gun a gila u pen mi+ñi ni+pe aip jim ñöl mi+dagal.

³² Pen ni+hön, God ni+p ni+ni udöm wasö, hon ke adö ri+mnap gun, ni+pe aip jim ñöl mi+deinabun, a göm, God ni+pe kabö aij la adö u arun a gilö ni+niöl gi, ma kale u li yuö ap lug pakpal. *

³³ Manö an+bu rö, Aisaia ni+pe God manö haga rö kal+ kliñ ri+köm haga,
 “Ni+nim! Yad daun kub Saion kabö ap linö,
 ni+bi bi ma adö an+bu li yuö ap lug paknaböl;
 pen ni+bi bi ni+p ni+ni udnaböl gau,
 God ni+p ni+niöm ana udagnaböl,” a ga. *

10

God ni+pe ke gö, kale ni+bi bi ni+pe asi+ni mi+dagöp rö mi+deinaböl u, Isrel ni+bi bi kale ni+agal

¹ Mi+deimam yad gau. Gasi klö yi+p auöp u, God ni+bi bi yad Isrel kai kalip ud kam+ni yun+m, a gem, ni+p pör nöp sabe göl gi mi+dpin.

² Yad kale gi+pal rö ni+niem hagabin, hon God ni+bi bi ni+pe mi+daiun, a göm, klö yabi+ gi+pal u pen gasi ni+ni aij göm gagpal.

³ “Krais uma rö, God han+p, ‘Ni+bi bi asi+ni mi+dagöp yad,’ a gi+nab,” a göm gasi u ni+ni+lap u pen adö an+bu ni+ni aij gagöm, gasi kale ke adö u

* **9:32:** Ais 8:14   * **9:33:** Ais 28:16; 1Pi 2:6

nöp niŋöm hagla, “Lo adö u giŋno areinab u, niŋi bi aij niŋpe miŋdeinabun,” a giŋla. Anib u, lo manö adö anibu hain gun a göm giŋ damöm, hainö ap lug pakla.

⁴ Krais ga anibu, uri lo u piŋs göp. Anib u me, niŋi bi an an Jisas manö aij u niŋ udnaböl gau, God kalip magöŋhalö niŋi bi asin miŋdagöp yad a giŋnab.

Niŋi bi ram miŋnöŋ gau gau magöŋhalö kamini aröl rö löp

⁵ God Manö u, Mosiŋs manö riŋmnap kaliŋ kliŋ riŋköm, lo manö udöm asin miŋdagöp rö miŋdeinaböl manö adö u hagöm, Isrel kai kalip haga, “Lo manö u udmim, hagöp rö nöŋ giŋmim me, kamini arnabim,” a ga. *

⁶ God Manö u, Mosiŋs manö riŋmnap kaliŋ kliŋ riŋköm, Krais niŋp niŋ udöm asin miŋdagöp rö miŋdeinaböl manö adö u hagöm, Isrel kai kalip haga, “Kale, ‘Bi an adö laŋ arnab?’ ö gagmim,” a ga. (Manö haga u iŋ u me, kale am kumi kabö adö laŋ au niŋbö Krais niŋp uŋ giŋ dauagnaböl.) *

⁷ Anib unbö rö nöŋ, “Kale, ‘Bi an wip ana ram miŋdöp mo gayik arnab?’ ö gagmim,” a ga. (Manö haga u iŋ u me, kale am wip ana ram miŋdöp mo gayik niŋbö Krais niŋp uŋ giŋ dauagnaböl.)

⁸ Pen God Manö adin anibu, Mosiŋs manö adö riŋmnap niŋhön niŋhön kaliŋ kliŋ riŋköm Isrel kai kalip haga. Niŋpe haga, “Manö magö anibu miŋlö gau miŋdagöp. Manö magö anibu miŋdmagö an kale dan miŋdöp pör hagpim adö u nöŋ,” a ga. Mosiŋs

---

* **10:5:** Lep 18:5   * **10:6:** Dud 30:12-14

nipe Jisas manö aij, manö niŋ udep anibu nöp haga. Manö aij niŋ udep anibu nöp hon pör nöp hag ñabun u me.

⁹ Anib u, God gö Jisas uraköp a gımim, gası u niŋ midmim, “Jisas nipe Bi kub yad,” waiö hagnabim u, God kalöp niŋi bi asıŋ midagöp yad a göm, kalöp ud kamıŋ yunab.

¹⁰ Pen niŋön, kale gası midmagö an kale dan manö nipe niŋ udnabim u, God kalöp niŋi bi asıŋ midagöp yad a gınab. Meg miŋan kale manö hagnim, niŋi bi gau waiö hag ñınabim u, God kalöp ud kamıŋ yunab.

¹¹ Adö anibu rö, Aisaia nipe God Manö adıŋ ap kalı kliñ riköm haga, “Niŋi bi niŋ niŋ udnaböl gau, God niŋ niŋöm ana udagnaböl,” a ga. *

¹² Juda niŋi bi gau, Juda niŋi bi wasö gau, ke ke midagpal. Bi Kub nipe niŋi bi gau niŋö gau niŋö magöŋhalö Bi Kub añi nöp midöp. Niŋi bi gau niŋö gau niŋö an an niŋ sabe gınaböl gau, kalıp ud aij yabił gınab. *

¹³ Adö anibu nöp, bi ne Joel, God Manö adıŋ ap kalı kliñ riköm haga, “Niŋi bi an an Bi Kub niŋ, yıp ud kamıŋ yu, a göm hag niŋlö, kalıp ud kamıŋ yunab,” a ga. *

¹⁴ Pen kale Bi Kub niŋ niŋ udagnaböl u, kale niŋ aigöl göm sabe gınaböl? Pen kale Jisas manö aij u apdi niŋagnaböl u, kale aigöl göm manö aij anibu niŋ udnaböl? Pen niŋi bi riŋnap apöm Jisas manö aij adö u hag ñagnaböl u, kale aigöl göm manö anibu apdi niŋnaböl?

---

* **10:11:** Ais 28:16   * **10:12:** Ap 15:9   * **10:13:** Joe 2:32

15 Pen n̄ibi b̄i Kraiſ Jiſas n̄iŋ udpał gau kałiꝑ haġ yuagnaꝑöl u, kale aigöl göm arnaꝑöl? Adö an̄ibu nöp, Aisaia n̄ipe God Manö ad̄iŋ ap kałi kłiñ r̄iköm haġa, “N̄ibi b̄i manö aij daunaꝑöl gau, ġi aij yaꝑił ġi naꝑöl,” a ġa. *

16 Pen Isrel n̄ibi b̄i Kraiſ Jiſas manö aij u n̄iŋla gau r̄imnap n̄iŋ udagla. Manö adö an̄ibu nöp, Aisaia n̄ipe God Manö ad̄iŋ ap kałi kłiñ r̄iköm haġa, “Yad manö aij ne u haġnö ġi b̄i an n̄iŋ udöp?” ö ġa. *

17 An̄ib u, n̄ibi b̄i r̄imnap God manö haġ ñiłö, n̄ibi b̄i n̄iŋöm manö an̄ibu n̄iŋ udnaböl. Pen God manö haġ ñiłö, n̄iŋ udnaböl u, Kraiſ manö aij u me.

18 Pen Isrel kai manö an̄ibu n̄iŋaġla aka n̄ihön? Wasö yaꝑił! N̄iŋla. Kale nöd n̄iŋla u me, Depid n̄ipe God Manö ad̄iŋ ap kałi kłiñ r̄iköm haġa,

“Kale ram m̄inöŋ gau gau maġöŋhalö amöm,
manö an̄ibu haġ ñiłbal;

kale manö haġ ñiłö,

m̄inöŋ naꝑöŋ gau r̄iġoŋ r̄iġoŋ maġöŋhalö
yaꝑił aröp,” a ġa. *

19 Pen yad haġ n̄iŋeb ap halö m̄idöp: Isrel kai manö an̄ibu n̄iŋöm ił u n̄iŋaġla aka n̄ihön? Wasö yaꝑił! Ił u n̄iŋla. Moſiſ n̄ipe God manö haġa u udöm, God Manö ad̄iŋ ap kałi kłiñ r̄iköm haġa,

“Yad n̄ibi b̄i hauił halö m̄iġan r̄imnap kałiꝑ udem,
ud aij ġinö,

kale Isrel n̄ibi b̄i kałiꝑ mulu kal n̄iŋmim,

---

* 10:15: Ais 52:7   * 10:16: Ais 53:1   * 10:18: Sam 19:4

God hanip rö anig gagöp, a gimim
niñnabim,” a ga. *

20 Aisaia nipe God manö haga u udöm God Manö
adiñ ap kalı kliš rıköm waiö yabıl hagöm haga,
“Nıbi bı yip niñun a göm ulhai niñagal gau
yip ulhai niñbal;
kale yip niñun a göm hag niñagal
pen yad ke kalıp waiö lajin yip niñbal,” a ga.
*

21 Pen Isrel gıpal rö, Aisaia nipe God manö haga
u udöm, God Manö adiñ ap kalı kliš rıköm haga,
“Yad pör bı niñeb kale rö midem,
‘Yad auim!’ a gıpin pen yip auagal.
Kale aleb aleb ñöm,
gasi kale ke niñbal rö nöp gıpal,” a ga. *

11

God Isrel kalıp böñ nöp arö gagöp

1 Anıb u, yad hag niñeb ap midöp: God Isrel
niñi bı gau kalıp böñ nöp arö göp aka? Wasö
yabıl! Kalıp böñ nöp arö gagöp. Yad Pol u rö
nöp Isrel niñbö bı. Ebrahim rıkö, rık damöm,
Benjamin nip rıklö; Benjamin pen rık dam dapıl
ga it u, yad midpin. *

2 Pen God niñi bı hadame nöp niñöm, niñi bı
yad midaiöl, a gi gasi niña gau kalıp arö gagöp.
Kale bı İlaija nip aiud udöm God Manö kalı kliš
rıkla u hadö niñbim. İlaija God nip sabe göm
haga,

* 10:19: Dud 32:21 * 10:20: Ais 65:1 * 10:21: Ais 65:2

* 11:1: 1Sa 12:22; Sam 94:14; Plp 3:5

³ “Isrel nîbi bî gau magöŋhalö nöp arö göm, bî manö ne hagep gau kalîp al pak löm, kabö kînan göm nan pak nöp sabe gep kabö gau, pa jö ma jö gi yubal. Yad añî nöp mîdpin u pen yîp u rö nöp, al pak lun, a göm, rîdik gi ud ajaböl,” a ga. *

⁴ Hagö, God nîp pen haga, “Bî yad iru yabîl nöp sepen dausan rö (7,000) mîdpal gau, Bal god pîral u nîp, ‘Bî kub hon,’ a göm, nîp sabe gagpal,” a ga. *

⁵ Anîb u rö, God nîbi bî mög yabîl göp u me, nîpe hanîp nîbi bî Isrel yöp bad ap mög nîjöm hag lö mîdpun.

⁶ Hanîp mög nîjöm udöp anîbu, lo adö u gaino aka nan rîmnap ke gaino nîjöm udagöp. Hanîp yîharîj mög nîjöm udöp a gi gasî nîjbun u, pen hon nan ap ke gaino hanîp udaiböp, hon anîg gasî nîjagbnop. *

⁷ Nîbi bî Isrel klö yabîl göm, ulhai nîj damöm, udagla. Nîbi bî God udnabin a göm hag la gau nöp udla. God nîpe ke gö, nîbi bî rîmnap manö nîpe u nîjöm nîjagla.

⁸ Adö anîbu nöp, Mosîs God Manö adîj ap kalî kliñ rîköm haga,

“God nîpe gö, kale hon hanöm,

amgö ju ju gi mîdeila;

nîpe gö, kalîp amgö we gö,

amgö nîjageila;

nîpe gö, kalîp hauî alö,

manö apdi nîjageila;

anîbu nöp mîd damöm,

---

* **11:3:** 2Ki 19:10,14   * **11:4:** 1Ki 19:18   * **11:6:** Gal 3:18

uri unbö rö nöp mǝdpal,” a ga. *

⁹ Pen Depid God Manö adıñ ap kalı kłıñ rıköm haga,

“Kale pör nan kub ñıñbal u,

kalıp wanañ hel rö ud sısı lınım.

Arun a gı gası nıñnaböl adan anıbu pıñ gınab.

Anıb u, kale gı naj gıpal u, kale pen udnaböl.

*

¹⁰ Amgö kale we gö amgö nıñagöl.

Mıñör kub auö pör uñham wabi gı ud ajaiöl,”
a ga.

God Juda nıbi bı wasö gau udab

¹¹ Pen Isrel kai ap lug pakpal u, böñ nöp ap lug pakagpal. Kale nan sı nan naj gıla rö, God kalıp arö göm, Juda nıbi bı wasö gau kalıp udöp. Udöp anıbu, “Isrel kai, ‘Hanıp rö anıg göm udagöp,’ a göm nıñlan,” a göm göp. *

¹² Pen Isrel kai nan sı nan naj geila rö, nıbi bı ram mınöñ gau gau nan aij yabıtı udpal. God Isrel kai arö ga rö, Juda nıbi bı wasö gau nan aij yabıtı udpal. Anıb u, God nıbi bı Isrel ud kamıñ yunab ñın u, nıbi bı nıpe gau magörhalö nan aij aij yabıtı udnaböl.

¹³ Yad uri kalöp Juda nıbi bı wasö gau hagabin. Krais Jisas yıp, “Juda nıbi bı wasö gau kalıp manö aij yad hag ñımön,” a ga u me, kalöp Juda nıbi bı wasö gau Jisas manö aij u hag ñı mıdnö yıp aij göp.

¹⁴ Pen yad kalöp Jisas manö aij u hag ñınö nıñbe, nıbi bı yad ke Isrel rımnab nıñöm, “God

---

* **11:8:** Dud 29:4; Ais 29:10   * **11:9:** Sam 69:22-23   * **11:11:** Ap 13:46

kalip udöp rö hanip udagöp,” a göm nip auaiöl u, yip aij yabıl gınab.

15 God Isrel kai kalip arö ga rö, Juda nıbi bı wasö gau kalip, nıbi bı yad, a göm udöp. Anıb u, hainö Isrel kai kalip udö, wip umöm kauyan uraknaböl u rö gınab.

16 Kale bred adıη ap God nip sabe gi ñınaböl u, bred magö magöηhalö God nan nıpe. Kale hagnaböl, “Mab olip if u God mab if nıpe,” a gınaböl u, ramö löm lö pa gau gau arnab u abe God nan nıpe.

17 Pen God nıpe mab olip lö k+d nöd nıbö gau hak yuöm, kalöp olip lö be gau nıbö rö dapöm dım ñö, dım ñöl mıdpım. Anıb u me, mab olip nöd nıbö u kamıη mıdöm mınöη yan nıbö ñıg u udö, lö hain nıbö u mıd aij göp. *

18 Kale mab lö nöd nıbö u, lö yıharıη, a gımım gası u nıηagmım. Kale nıηmım, kale mab lö hain nıbö u ñıg udmım mab if u ñagpım; mab if yan ñıg udöm kalöp mab lö aηa ñöb.

19 Kale hagnabım, “God nıpe, ‘Olip lö be gau nıbö dapem ud dım ñınam,’ a göm, olip lö nöd nıbö gau hak yuö, ka anıbu udun mıdpun,” a gınabım.

20 Manö anıbu nıηö hagnabım u pen nıη aij gımım. Isrel kai Kraıs nip nıη udaglö, kalip arö ga; kale pen Kraıs nip nıη udpe, kalöp uda. Pen kale ana udmım, hib kale ke hagpe adö aragnım.

21 Nıhön gınıg: God mab olip lö nöd nıbö gau hak yua rö, kale u rö nöp gınım rö löp.

---

* 11:17: Ep 2:11-19

²² God n̄ipe b̄i hain aij yabił u pen n̄ipe b̄i kłö yabił rö m̄+döp. N̄ibi b̄i n̄ip arö ḡıla gau kal̄ip b̄i kłö rö löm arö ga. Pen kalöp agam̄ij hain r̄iköm, m̄+dmagö löm, uda. Kale an̄ig göl Kraıs n̄ip n̄iη udöl ḡı m̄+deinabim u, kalöp agam̄ij hain r̄iköm, m̄+dmagö löl ḡı m̄+deinab. Pen Isrel kai kal̄ip ga rö, han̄ip u rö nöp ḡın̄ım rö löp, a ḡımim, n̄iη aij ḡımim. *

²³ Isrel n̄ibi b̄i an̄ib gau hainö Kraıs n̄ip n̄iη udnaböl u, God kal̄ip ud pa d̄ım ñ̄ınab. God kal̄ip ud pa d̄ım ñ̄ın̄ım rö löp.

²⁴ Pen n̄ihön, kalöp mab olip lö be gau n̄ibö dapöm, mab olip yabił pa d̄ım ñ̄ö m̄+dpim u, olip lö kabö göl gau kauyaη pa d̄ım ñ̄ın̄ig, pa d̄ım ñ̄ınab.

Hainö Isrel n̄ibi b̄i magöηhalö kal̄ip udnab

²⁵ Pen añ mam b̄i. Hib kale ke hagpe adö arn̄ım rö löp. An̄ib u, manö nöd n̄iηagm̄+dun ap kalöp hagn̄ig gabin. Isrel n̄ibi b̄i iru nöp m̄+ñ̄i amgö we rö m̄+dpal u pen pör an̄ig gagnab. God Juda n̄ibi b̄i wasö gau kal̄ip udnabin a göm gasi n̄iηa gau magöηhalö udnab.

²⁶ N̄ibi b̄i an̄ib gau ud p̄ıs göm, hainö Isrel n̄ibi b̄i kal̄ip magöηhalö ud kam̄iη yunab. Manö adö an̄ibu rö, God manö haga u udöm God Manö ad̄iη ap kal̄i k̄iñ̄ r̄iköm hagla,

“God haga,

‘Jekop k̄iḡın̄ ȳip arö ḡıla gau kal̄ip ud kam̄iη yunab b̄i u,

daun kub Saion n̄ibö aunab. *

²⁷ Yad kal̄ip aip manö kłö n̄iηö hagnö rö,

* 11:22: Jon 15:2,4   * 11:26: Ais 59:20-21

nan si nan najj gɪpal gac u ɫɪk gɪ yunabin,' a
ga," a gɪla. *

²⁸ Isrel kai Kraiſ nɪŋ udagla rō, kale God kauaɫ
mauaɫ nɪpe mɪdɪpal. Pen kale Kraiſ nɪŋ udmim,
mɪñ mɪñ göl gɪ mɪdpim. Pen God hadame nöp
Isrel kai nɪhi ɪtaŋ kale Ebraham Aisak Jekop bɪ
gau kalɪp manö kɫō nɪŋö haga u nɪŋöm, God Isrel
kai mɪdmagö löl gɪ nöp mɪdöp.

²⁹ God nɪpe nan aij ap ñöm, hainö gasɪ hain
nɪbö nɪŋöm, nan aij anɪbu adog udagnab. Anɪb
unbö rō nöp, God nɪpe, gɪnabin a göm, manö kɫō
nɪŋö hageinab, hainö gasɪ hain nɪbö nɪŋöm, ke
gagnab. Manö hagnab u arö gagnab. Hagnab rō
nöp gɪnab.

³⁰ Kale nöd God manö haga u ud yumɪdim pen
hainö Isrel nɪbi bɪ God manö nɪpe arö gɪlö, kalöp
pen mög nɪŋöm ud aij gö, nɪpe aip mɪd aij gɪpim.

³¹ God kalöp mög nɪŋöm uda u, Isrel nɪbi bɪ
nɪŋlö, mulu lugö, Kraiſ manö aij u ud yula, pen
hainö God kalɪp u rō nöp mög nɪŋöm udnab.

³² Anɪb u nɪŋbun, Isrel nɪbi bɪ gau abe, Juda
nɪbi bɪ wasö gau abe, God manö haga u ud yula
rō, God kalɪp magöŋhalö nɪŋebir arö gö, kale bɪ
nagɪman rō mɪdöm, nan si nan najj gɪ dam dam
ud arlö, hainö kalɪp mög nɪŋöm udnab.

God hib nɪpe pör hagno adö aran

³³ Anɪb u, yad nɪŋbin, God nan magöŋhalö nɪŋöb;
gasɪ nɪpe gasɪ aij yabɪɫ.

God nɪpe gasɪ nɪŋ kɪd yabɪɫ nɪŋ hiiköm,
adö anɪbu ke yabɪɫ göp.

God nɪpe gasɪ nɪŋöm,

---

* **11:27:** Jer 31:33-34

- nan anig anig ginabin a göm, gasi aij niñöb
 rö,
 bi ap gasi aij unbö rö midagöp.
 Hon God gasi rimid nipe niñun,
 nipe ke göp rö gun a gun, gagnabun! *
- 34 God Manö u kali kliñ riköm hagla,
 “Niñbi bi an, Bi Kub gasi aij niñöb rö u niñöb?
 Niñbi bi an, Bi Kub niñp, ‘Ne anig gi, anig gi,’ a
 ginab? *
- 35 Pen niñbi bi an, nan aij ap God niñp ñö, pen
 ñinim?
 Wasö yabi! Niñbi bi ap niñp anig göl rö lagöp,”
 a gila. *
- 36 Niñhön ginig: God nipe nan gau magöñhalö gi
 la;
 klö nipe nöp nan anib gau magöñhalö midöp;
 nan anib gau magöñhalö God niñp ñinñi löl gi
 midöl.
 Anib u, hib nipe u pör pör nöp hagno adö
 arnim!
 Anib unbö rö aij. *

12

*God lau adö midpun, a gimim, niñp aij ginim adö
 u gipe arnim*

¹ Anib u, añ mam bi. Kalöp mög niñöm udöp
 rö, kale pe nan God niñp sabe gi ñibal rö, hañ
 roman gasi rimid kale u, nan kamñ halö rö, nan
 uñ rö, God niñp ñimim. Nan damöm, God niñp
 sabe gi ñibal gau, nan naij naij gau ñagpal. Nan

---

* 11:33: Ais 55:8-9 * 11:34: Ais 40:13; 1Ko 2:16 * 11:35: Job
 41:11 * 11:36: 1Ko 8:6

aij aij nan ap gagöp gau nöp ñilö me, nipe ñiñi löm udöp. Anig unbö rö me, God hanip nan nip sabe gi ñibal rö udnim, a gimim, nip niñ udöl gi midmim, hagöp hagöp rö nöp gimim. *

² Pen nibi bi minöñ adö it i gasi niñöm gipal nagi adö u rö gagmim. Pen God nip hag niñbe, nipe kalöp gasi aij ñö, gasi rimid midmagö kale añ dañ hain nibö limim, nibi bi ke hain nibö rö limim. Anib u, kale niñnabim, hon aigöl ginö, God nip aij ginim. Kale niñnabim adan nhön adan aij yabit; kabö göl nöp ginab adö u niñnabim. Pen kale anig göl niñ aij gimim, anig unbö rö nöp ginabim.

³ God yip mög niñöm udö, wög nipe gipin. Anib u, kalöp magöñhalö hagabin, hon nibi bi kub a gi gasi niñagmim. God nipe niñ udep magö u kalöp ke añi añi ñöb. Anib u me, kale ana udmim, hon aigale nibi bi rö midpun a gimim niñmim. *

⁴ Hon niñbun, hon magöñhalö hañ roman añi midöp u pen adiñ adiñ ke ke iru nöp midöp. Adiñ gau wög ke ke midöp; ma u wög nipe u ke göp, ñimagö u wög nipe u ke göp, amgö u wög nipe u ke göp. Anib u, it ke ke midöp rö, it ke ke nöp gipal. *

⁵ Anib u rö, hon Krais lau adö midpun gau u rö nöp wög ke ke gipun u pen nibi bi kigin nipe jim ñöl añi u nöp midpun.

⁶ God hanip añi añi mög niñöm ud aij göm, nan aij hanip ke ke ñöb rö, adö anibu nöp niñun ginabun. God nibi bi rimnap nan aij ñöm, manö

---

* **12:1:** Ro 6:11,13; 1Pi 2:5   * **12:3:** 1Ko 12:11; Ep 4:7   * **12:4:** 1Ko 12:12,27

yad n̄bi b̄i gau hag ñ̄im̄ön, a geinab u, n̄ipe God n̄iŋ udep magö ñ̄öb rö hag ñ̄inab. *

⁷ God n̄bi b̄i r̄imnap nan aij ñ̄öm hagnab, n̄bi b̄i gau wög r̄imnap ḡi ñ̄im̄ön a ḡinab u, n̄bi b̄i gau wög r̄imnap ḡi ñ̄in̄im. God n̄bi b̄i r̄imnap nan aij ñ̄öm hagnab, n̄bi b̄i ñ̄i pai b̄i gau manö aij r̄imnap hag ñ̄im̄ön, a ḡinab u, n̄bi b̄i ñ̄i pai manö hag ñ̄in̄im.

⁸ God n̄bi b̄i r̄imnap nan aij ñ̄öm hagnab, añ mam ne ap iru gain̄im u, n̄ip manö hag ñ̄i aij ḡim̄ön, n̄ipe gas̄i aij n̄iŋöm ñ̄iñ̄i l̄in̄im, a ḡinab u, n̄ipe unbö rö ḡin̄im. God n̄bi b̄i r̄imnap nan aij ñ̄öm hagnab, n̄bi b̄i gau mani nan gau ulep göp u, kal̄ip mani nan r̄imnap ñ̄im̄ön a ḡinab u, mani nan r̄imnap abönamö ñ̄in̄im. N̄bi b̄i r̄imnap nan aij ñ̄öm hagnab, n̄bi b̄i r̄imnap kal̄ip abad m̄idm̄ön a ḡinab u, n̄ipe gas̄i n̄iŋ aij göm kal̄ip abad m̄idn̄im. N̄bi b̄i r̄imnap nan aij ñ̄öm hagnab, n̄bi b̄i r̄imnap kal̄ip mög n̄iŋm̄ön ud aij ḡim̄ön a ḡinab u, n̄ipe ñ̄iñ̄i löl ḡi mög n̄iŋöm ud aij ḡin̄im.

N̄bi b̄i gau kal̄ip m̄idmagö l̄imim

⁹ “N̄bi b̄i gau kal̄ip m̄idmagö labun,” a ḡimim, piral hagagmim; kal̄ip m̄idmagö yab̄i l̄imim, ud aij yab̄i ḡimim. Nan si nan naij gep magö u n̄ip kołmał kale rö mulu kal̄ip n̄iŋmim. Pen kłö ḡimim naḡi aij adö u nöp udmim.

¹⁰ N̄bi b̄i añ mam b̄i pen pen m̄idmagö l̄ibal rö, kale Krai lau adö m̄idpim u rö nöp añ mam b̄i pen pen m̄idmagö l̄imim. Añ mam b̄i kale gau

---

* 12:6: 1Ko 12:4-11; 1Pi 4:10-11

hib kale hagpe adö arnîm; pen hib kale ke gîpe adö aragnîm. *

¹¹ Wög iru maru gagmim; klö gîmim gîmim. Bî Kub hon u nîp wög gabun a gîmim, aij gö nîñöl gî gîmim.

¹² Bî Kub hanîp udnab, a gîmim, aij a gö nîñöl gî, nîp abad mîdaimim. Kalöp marö rîmnap auainîm, agamîj mîdaimim. God nîp sabe gep u arö gagmim, pör nöp sabe göl gî mîdaimim. *

¹³ Nîbi bî God lau adö mîdöm, mani nan kale ulep göp gau, kalîp mani nan rîmnap nîme lî ñîmim. Nîbi bî mîlö gau nîbö auaiöl, u† gî dam ram kale ud armim. *

¹⁴ Nîbi bî rîmnap kalöp gî naj gaiöl u, pen pe, “God nîp sabe gîno kalîp gî naj gaŋ,” a gîmim sabe gagmim; “God nîp sabe gîno kalîp gî aij gaŋ,” a gîmim sabe gîmim. *

¹⁵ Nîbi bî rîmnap kale ñîñî löl gî mîdaiöl, kale kalîp aip ñîñî löl gî mîdaimim; pen rîmnap mög gep rö mîdaiöl, kale kalîp aip mög gö nîñöl gî mîdaimim.

¹⁶ Nîbi bî hib mîdöp gau kalîp ud aij gun, nîbi bî hib mîdagöp gau kalîp ud aij gagun a gîmim, gasî u nîŋagmim. Kalîp magöŋhalö adîp adîp rö ud aij gîmim. Hon nîbi bî hib mîdöp, a gîmim, gasî u nîŋagmim. Nîbi bî hib mîdagöp gau aip aŋ hakmim mîdaimim. Hon nöp nîŋ aij gîpun, a gîmim gasî u nîŋagmim. *

¹⁷ Pen nîbi bî rîmnap kalöp nîñlö mulu lugö, gî naj gaiöl u, kalîp pen u rö nöp gî naj gagmim.

* **12:10:** 1Pi 1:22   * **12:12:** 1De 5:16-18   * **12:13:** Hib 13:2

* **12:14:** Mad 5:44; 1Ko 4:12   * **12:16:** Pro 3:7

Nibi bi gau niñlö, aij ginim adö u nöp gimim. *

¹⁸ Nibi bi rimnap aip pen pen gun, a gimim gasi u niñagmim. Nibi bi gau magöñhalö agamij jim ñöl midaiun, a gimim gasi u nöp niñmim.

¹⁹ Pen nibi bi aij yad gau. Nibi bi rimnap kalöp gi naj gaiöl u, kalip pen gi naj gun, a gimim, gasi u niñagmim. U God nan niñpe, a gimim niñmim. Yad kalip pen abe gi naj gin, a göm, ke gasi niñöb rö ginab. Mosis niñpe God manö haga u udöm, God Manö adiñ ap kalı kñiñ riköm haga, “God hagöp, ‘Kalöp gi naj gaiöl u, yad kalöp pen abe gi naj ginabin; u gasi yad,’ a göp,” a ga. *

²⁰ Anib u, bi ne Solomon God Manö adiñ ap kalı kñiñ riköm haga,

“Nibi bi kalöp nöd gi naj gila gau

kale kiyö lñim u, nan magö ñimim;

kale ñig nan ginim u, ñig ñimim.

Anig ginabim u, bi kalöp nöd gi naj gila gau

nabıc kale adö lañ mab ineb ineb rö yunabim

innab niñnaböl,” a ga. *

²¹ Anib u me, kalöp gi naj gaiöl, kalip pen gi naj gagmim; kalöp gi aij giñpe, ke hain gö arnim.

13

Gapman kai hagöl rö gimim

¹ Pen hon magöñhalö gapman hagöl rö niñun. Ke gasi niñöm, gapman midagöp; God hagö, gapman midöp. *

* 12:17: 1De 5:15
25:21-22; Mad 5:44

* 12:19: Dud 32:35; Mad 5:39
* 13:1: Dai 3:1; Pro 8:15

* 12:20: Pro

² An+bu u, n+bi b+ an gapman manö r+bu jueinab, God haga gapman m+idöp manö n+pe u abe r+bu junab. B+ an+bu God n+p manö kub hagnab.

³ N+bi b+ g+ aij g+naböl gau, b+ gapman b+ kub gau an+n+n gö p+n+ng gagnaböl; n+bi b+ g+ naj g+naböl gau nöp, b+ gapman b+ kub gau an+n+n gö p+n+ng g+naböl. An+bu u, b+ gapman b+ kub gau p+n+ng gagun, a g+ n+nabim u, m+id aij g+mim n+nöm b+ gapman gau, “Kale g+ aij g+pim,” a g+naböl. *

⁴ Pen n+hön: God hagö, gapman b+ gau, wög gep b+ n+pe rö m+idöm, kalöp abad m+dlö me, kale m+id aij g+nabim. Pen kale n+n aij g+mim, g+ naj gagmim; gapman b+ ru m+lö k+id ud ajaböl u, y+har+n ud ajagaböl. God hagö, gapman b+ gau, wög gep b+ n+pe rö m+idöm, n+bi b+ gau g+ naj geinaböl u, kal+p dam manö kub hagöm, pen ilön n+naböl.

⁵ An+bu u, pen ilön udun rö löp a gun, gapman manö u hain gagun; God gapman n+n+ebir hag lö, han+p abad m+dpal u me, n+hön g+n+g gapman manö r+bu juun a gun, manö kale hain gun agam+n m+id aij gun.

⁶ Adö an+bu nöp me, dak+s u rö nöp n+nun. God gapman b+ gau kal+p n+n+ebir hagö, gapman wög kale an+bu göm, pe udpal. *

⁷ Nan naböng kale nan n+hön n+hön rö m+idain+m u, naböng magönghalö ral p+s g+mim. Gapman dak+s n+eb u, kal+p dak+s n+mim. N+bi b+ r+mnap dak+s adö ke r+mnap n+eb u, kal+p u rö nöp dak+s n+mim. N+bi b+ manö kale n+n udep gau, manö

* 13:3: 1Pi 2:13-14   * 13:6: Mad 22:21

kale niŋ udmim. Niŋi bi hib dap raneb gau, hib kale dap ranmim.

Pen pen midmagö limim

⁸ Nan naböŋ kale riŋnap midainim, böŋ nöŋ naböŋ ral piŋ gimim. Pen hon nan naböŋ aŋi ap midöp hon naböŋ ral piŋ giŋpun, a gun ha-gagnabun; niŋi bi pen pen midmagö lep naböŋ anibu hagabin. Niŋi bi gau kalip midmagö linabun u, God lo manö haga haga rö nöŋ giŋnabun.*

⁹ God niŋe ke manö klö haga u, Moŋiŋ niŋe God Manö adiŋ riŋnap kali kliŋ riŋköm haga, “Niŋi si bi si gagmim; wip al pakagmim; nan si udagmim; niŋi bi riŋnap nan kale gau nan yad rö midalböp, a giŋmim gasi u niŋagmim,” a ga. God manö klö riŋnap halö haga. Pen God manö klö niŋön niŋön haga u manö iŋ aŋi u nöŋ midöp: “Kale ke midmagö libim rö, niŋi bi gau kalip u rö nöŋ midmagö limim.”*

¹⁰ Kale niŋi bi riŋnap midmagö linabim u, kalip giŋ naiŋ gagnabim. Adö anibu nöŋ, kale niŋi bi midmagö linabim u, God lo manö haga haga u magöŋhalö hain giŋnabim.*

¹¹ Niŋ midpun aŋ anibu niŋ aij giŋmim. Jisas niŋ hadame nöŋ niŋ udun, hainö God niŋe niŋi bi yad ke, a göm, hanip böŋ nöŋ dam ram niŋe adö laŋ au ud arnab, a giŋ gasi niŋmidun. Pen mi riŋnap ap ara, niŋ anibu uri söŋ midöp. Anib

* **13:8:** Mad 22:39-40; Jem 2:8
5:17-19,21 * **13:10:** 1Ko 13:4-7

* **13:9:** Eks 20:13-15,17; Dud

u me, ni+hön gi+nig hon han hauł gi midpim?
Urakmim, gasi ni+ñöl gi midaimim. *

¹² Rapi+n si+bön an midpun rö, ram runig gab.
Ani+b u me, kale nan ni+hön ni+hön si+b an yañ rö
ajöm gi naij gi+midal adö u arö gun, Seden aip pen
pen gep sior klö usajil bad klö nan mailö halö God
ñöb gau ud yimun. *

¹³ Ani+b u, hon Jisas mailö aij ni+pe adö u
midpun, a gun, gi aij göl gi mideinabun. Pen nan
iru yabił ni+ñöm, ni+g klö ni+ñ hauł löm, ni+bi si bi
si göm, hałöwałö göm, pen pen göm, nan kale nan
yad rö midai+böp a göm gi+pal gau gagun. *

¹⁴ Pen kale Bi Kub Jisas Krai+s ud wałij rö yimim,
midmagö pri+ an hon dañ gasi göp adö u aigöl gun
gi+nabun a gi+mim gasi u ni+ñagmim. *

14

Asi masi gi+pal gau kalip hag gagmim

¹ Ni+bi bi ri+mnap Krai+s Jisas ni+p ni+ñ udpal u pen
ni+ñ ud pi+döñ gagöm, gasi mi+höngöl ni+ñbal gau,
“Kalip udun hag amil apil gi+no, gasi ni+ñ aij göl,”
a gi+mim, hag gagmim; kale Jisas Krai+s ni+p ni+ñ
udpal u, ni+bi bi hon, a gi+mim, ud aij gi+mim. *

² Hon ni+ñbun, ni+bi bi ri+mnap Krai+s Jisas ni+p
ni+ñ ud midöm, nan gau abönamö ni+ñbal; pen ni+bi
bi ri+mnap, Krai+s Jisas ni+p gasi adö adö nöp ni+ñ
udöm, ni+p aij gagnab, a göm, kaj wal wayöñ nan
gau hil göm, yi+har+ñ nan magö hałi nöp ni+ñbal.
*

---

* **13:11:** Ep 5:14; 1De 5:6-7   * **13:12:** 1Jn 2:8   * **13:13:** Luk
21:34; Ep 5:18   * **13:14:** Ep 5:11   * **14:1:** Ro 15:7   * **14:2:** Jen
9:3-4

³ Pen nɪbi bɪ nan haɫōwalō ñɪŋbal gau, nɪbi bɪ nan hil gɪpal gau kalɪp hag juagöl. Nɪbi bɪ nan hil gɪpal gau, nɪbi bɪ nan abōnamō ñɪŋbal gau, God nɪŋö nan si nan naij gaböl, a göm, kalɪp hag gagöl. Nɪhön gɪnɪg: God nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp udö, nɪbi bɪ nɪpe mɪdpal. *

⁴ Bɪ wög gep ap bɪ kub nɪpe nɪp wög rɪmnap geinab, ne nɪŋmön, gɪ aij gɪpan aka gɪ aij gagpan, a gɪmön hagagnabön. Bɪ kub nɪpe ke nɪŋöm, gɪ aij gɪpan aka gɪ aij gagpan, a gɪnab. Pen nɪpe gɪ aij gɪnab me; Bɪ Kub nɪpe ke nɪp gɪ ñö, nɪpe aij gɪnɪm rö löp. *

⁵ Pen nɪbi bɪ rɪmnap nɪŋlö, ñɪn ap God ñɪn kub nɪpe rö löp, ñɪn ap ñɪn yɪharɪŋ rö löp. Pen nɪbi bɪ rɪmnap nɪŋlö, ñɪn ap God ñɪn kub nɪpe rö lagöp, ñɪn magöŋhalö ñɪn ke ke rö mɪdagöp. Anɪb u, kale ke ke mɪdpim rö, gasɪ kale aij nɪŋbim adö anɪbu nɪŋmim gɪpe arnɪm. *

⁶ Ñɪn ap God ñɪn kub nɪpe rö löp, a göm nɪŋbal gau, Bɪ Kub nɪp gasɪ nɪŋöm me anɪg göl gasɪ nɪŋbal. Pen nɪbi bɪ kaj wal wayöŋ nan gau ñɪŋbal gau, God nɪp aij a göp a göm ñɪŋbal. Nɪbi bɪ asɪ masɪ gɪ aij göm, nan rɪmnap nöp ñɪŋbal gau u rö nöp, God nɪp aij a göp a göm ñɪŋbal.

⁷ Hon kamɪŋ mɪdun, hon ke halö mɪdpun, a gun gasɪ u nɪŋagun. Umnɪg gɪnabun u, hon ke halö mudun umnabun, a gun gasɪ u nɪŋagun.

⁸ Nɪhön gɪnɪg: hon kamɪŋ mɪdun, nɪbi bɪ Bɪ Kub hib haglö adö araŋ a gun, gasɪ u nöp nɪŋun mɪdnabun. Umnɪg gɪnabun u, nɪbi bɪ Bɪ Kub hib

---

* 14:3: Kol 2:16   * 14:4: Mad 7:1; Jem 4:11-12   * 14:5: Gal 4:10-11

haglö adö arañ a gun, gasi u nöp niñun umnabun. Anib u, m+deinabun aka umnabun, hon Bi Kub nibi bi wög gep nipe midpun. *

⁹ Adö anibu nöp, Kraiss nipe umöm uraka. Anib u me, hon kamij midpun gau abe, hadö umla gau abe, hon magöñhalö Bi Kub nibi bi nipe midpun.

¹⁰ Anib u, kale nihön ginig añ mam Kraiss lau adö midpal rimnap kalip, anig gipim, anig gipim, a gimim manö hag gabim? Pen kale nihön ginig añ mam Kraiss lau adö midpal rimnap kalip niñbe, kale nibi bi yharij rö löp. Niñ aij gimim: hon magöñhalö God amgö ilö adö nipe u midno, hanip manö kub hagnab. *

¹¹ Aisaia God Manö adij ap kali kliñ riköm haga,

“Bi Kub hagöp, ‘Yad niñö yabit hagabin,

hainö nibi bi gau magöñhalö yip niñöm,
nable udöm, kugom yimöm,

“God nipe añi Bi Kub midöp,” a ginaböl,’ a
göp,” a ga. *

¹² Anib u, niñim. Hon añi añi midpun rö, God hon magöñhalö hag niñö, hon kamij midun nan nihön nihön gipun gau hag ñun, ai ginig anig gipun a gun hagnabun.

*Añ mam Kraiss lau adö midpal rimnap kalip
gasi niñmim*

¹³ Anib u, añ mam Kraiss lau adö midpal rimnap kalip, anig gipim, anig gipim, a gimim manö hag gabim u arö gimim. Kale gasi niñmim, yad ginö añ mam Kraiss lau adö midöp ap dui göm, adan

* **14:8:** Gal 2:20   * **14:10:** 2Ko 5:10   * **14:11:** Ais 45:23; Plp 2:10-11

u†ham ajep rö u aramöm, lug paköm gi najj ginab, a gimim, agamij midmim, adö anibu nöp gipe arnim.

14 Bi Kub Jisas bi nipe midpin rö, gasi yad u niñ aij gipin, nan hil gep rimnap midagöp. Nibi bi rimnap gasi kale ke niñöm, nan hil gipal. Pen nan anibu ñiñno, God niñö aij gagnab a göm hil ginaböl u, nan anibu ñiñagöl. *

15 Pen kale, añ mam Jisas kalip a göm uma anib gau kalip midmagö lagmim, nan kale asi masi gipal gau hałowatö ñiñbe, kale gasi iru niñöm ap lug paköl rö löp. Adö anibu gi najj ginabim. *

16 Kale ke niñmim, adö rimnap gimim rö linab u pen nibi bi rimnap anig ginabim u niñöm hagnaböl, “Krais lau adö midpun a gipal u pen kale niñebir nan si nan najj gaböl u me, hon niñbun, Jisas manö aij nipe manö niñ udep a gipal u piral hagpal,” a ginaböl.

17 Nihön ginig: God nipe kiñ hon midöp manö adö anibu hageinabun u, nan ñiñeb ñig niñeb manö anibu hagagnabun; gi aij gep manö adö u nöp hagnabun; agamij hain rik middep manö adö u nöp hagnabun; miñ miñ göl gi middep manö adö u nöp hagnabun. Nan aij anib gau Ana U† nipe ñö udnabun me.

18 Hon Krais nip niñ udun anig göl geinabun u, God niñö aij ginab; nibi bi gau niñöm, gi aij gipal, a ginaböl.

19 Hon aigöl gun añ mam aip agamij jim ñöl midun, hon magöñhalö Krais manö aij nipe u

---

* 14:14: Ap 10:15; Dai 1:15   * 14:15: 1Ko 8:11-13

nɪŋ ud pɪdöŋ gun, a gɪmim, adan anɪbu nöp klö gɪmim hain gɪmim. *

²⁰ Nan magö rɪmnap hil gagep. Pen bɪ ap gasɪ gasɪ löm, nan gau hałöwałö ñɪŋaiö, Krais nɪp nɪŋ udöp nɪbi bɪ ap nɪŋöm, dui göm, Krais nɪŋ udöp u arö göm ap lug paknab u, bɪ hałöwałö ñɪŋnab bɪ anɪbu nɪpe gɪ naj gɪnab. Nan magö ñɪŋöm, God wög nɪpe gɪ naj gɪnab. Kale anɪg unbö rö gagmim. *

²¹ Anɪb u, hon ñɪŋno añ mam ap lug paknɪm rö löp, a gɪ nɪŋnabim u, kaj yuö gau arö gɪmim, ñɪg wain gau arö gɪmim, nan gau arö gɪmim gɪnabim u aij. Nɪhön gɪno añ mam ap lug paknɪm rö löp, a gɪ nɪŋnabim u, añ mam a gɪmim, anɪg gagmim.

²² Yad nan ñɪŋeb ñɪŋagep manö hagpin u, kale nɪhön gasɪ nɪŋbim u, kale ke God aip. God hanɪp gasɪ aij ñöb rö nɪŋun gun, añ mam rɪmnap rau ñagnabun u, ñɪñɪ löł gɪ mɪdeinabun.

²³ Pen nan rɪmnap gasɪ mɪlö lun ñɪŋnabun u, manö mɪdeinab. Nɪhön gɪnɪg: anɪg geinabun, God nɪp aij gɪnɪm a gɪ gasɪ u nɪŋun ñɪŋagnabun; nɪp aij gɪnɪm aka aij gagnɪm a gɪ gasɪ u nɪŋun ñɪŋnabun. Hon anɪg göł rö hałöwałö geinabun u, nan si nan naj gɪnabun.

15

Nɪbi bɪ rɪmnap mɪd aij göł rö adö u nöp nɪŋun a gɪmim

¹ Hon nɪbi bɪ Krais nɪp nɪŋ ud pɪdöŋ gɪ mɪdpun gau, hanɪp ke aij gɪnab adö u nɪŋun gagun.

* **14:19:** Ro 12:18; 15:2   * **14:20:** 1Ko 8:13

² Nibi bi nɪp nɪŋ ud pɪdɔŋ gagpal gau, nɪp nɪŋ ud pɪdɔŋ gɔl a gun, gasɪ u nɪŋun gun. Hon ke aij gɪnab u nan kub wasö; pen nibi bi rɪmnap, Kraiŋ nɪp nɪŋ ud pɪdɔŋ gɪnaböl aka nɪp nɪŋ ud pɪdɔŋ gagnaböl u nan kub. *

³ Kraiŋ u rö nöp, ke aij ga adö u gaga. Kraiŋ nɪpe Nap nɪp manö haga rɪmnap, Depid nɪpe God Manö adɪŋ ap kalɪ kɪɪñ rɪköm haga, “Nöp hag jubal u uri yɪp u rö nöp hag juaböl,” a ga. *

⁴ Kale nɪŋ aij gɔl a göm, God nɪpe geia nɪŋöm bi nöd nɪbö gau God Manö u kalɪ kɪɪñ rɪkla. God Manö anɪbu amgö lɪ nɪŋun, manö aij anɪbu nɪŋ udun, Jisas Kraiŋ nɪŋ ud pɪdɔŋ gun, kɔ gɔn gɪ aij gun, agamɪj ñɪñɪ löl gɪ gasɪ halö mɪdeinabun. Adö anɪbu nöp God nɪpe geia, God Manö anɪbu kalɪ kɪɪñ rɪkla. *

⁵ God nɪpe gö, kale Jisas Kraiŋ nɪŋ ud pɪdɔŋ gɪmim, kɔ gɪmim gɪ aij gɪmim, agamɪj ñɪñɪ löl gɪ gasɪ halö mɪdeinabim. Pen Kraiŋ Jisas ga rö nɪŋun anɪg rö gun a gɪmim, nɪp anɪg gɔl hain gɪmim, God nɪpe gö, kale gasɪ adö añɪ nɪŋmim, jɪm ñöl mɪdmim, gɪmim.

⁶ Kale anɪg gɪmim, gasɪ añɪ nöp, maj mɪgan añɪ adɪp adɪp u nöp, Bi Kub hon Jisas Kraiŋ Nap hib nɪpe u hagpe adö arɪm.

God Isrel nibi bi wasö gau kalɪp u rö nöp mög nɪŋöb

⁷ Gasɪ nɪŋ aij gagpe ñɪn u, Kraiŋ kalöp mög nɪŋöm ud aij gö, nibi bi nɪpe mɪdpim u, kale ke agamɪj pen pen mög nɪŋmim, ud aij gɪmim,

---

* 15:2: 1Ko 10:24,33   * 15:3: Sam 69:9   * 15:4: 2Di 3:16

m+dmagö li m+idpe, n+ibi b+ r+imnap n+ijöm God hib n+ipe haglö adö arnab. *

⁸ God hadame nöp Juda kai n+ihi itaŋ kale gau kal+ip manö klö n+ijö haga u, haga rö nöp g+inab u, n+ijöl a göm, Kraiss n+ipe Juda kai kal+ip nan a göm aua. *

⁹ An+ib u, Juda n+ibi b+ wasö gau, God n+ipe han+ip mög yab+it n+ijöb, a göm hib n+ipe haglö adö arn+m, a göm aua. Kraiss nöd Nap God n+ip manö haga rö, Depid God Manö ad+ij r+imnap kal+i kliñ r+iköm haga,

“ ‘An+ib u, yad Juda n+ibi b+ wasö aŋ gau m+idem, k+imap hagem, hib ne u hagnö adö arnab,’ a göp,” a ga. *

¹⁰ Manö ap Mos+is God Manö ad+ij ap kal+i kliñ r+iköm haga,

“Kale Juda n+ibi b+ wasö gau, God n+ibi b+ n+ipe aip pa j+m ñ+mim, m+ñ m+ñ g+mim,” a ga. *

¹¹ Pen manö ap Depid God Manö ad+ij ap kal+i kliñ r+iköm haga,

“Kale Juda n+ibi b+ wasö gau magöŋhalö B+ Kub hib n+ipe hagpe adö araŋ.

Kale n+ibi b+ ram m+inöŋ ke gau gau magöŋhalö k+imap hagöl g+i, hib n+ipe hagpe adö i g+ilaŋ araŋ,” a ga. *

¹² Pen Aisaia u rö nöp God Manö ad+ij ap kal+i kliñ r+iköm haga,

“B+ Jesi r+ikö r+ik damöm r+ik daunaböl ap apöm,

---

* 15:7: Ro 14:1   * 15:8: Mad 15:24   * 15:9: Ap 3:25; Sam 18:49

* 15:10: Dud 32:43   * 15:11: Sam 117:1

nibi bi ram minöŋ ke ke midpal gau
magöŋhalö abad mideinab.

Juda nibi bi wasö gau, Bi anibu nöŋ gasi niŋöm,
gasi halö mideinaböl,” a ga. *

¹³ God nipe ga u niŋun, gasi halö midpun. God
gö, kale niŋ niŋ ud pidoŋ gimim, miñ miñ göl gi,
agamij hibur hain hain göl gi midmim. Anig göl
gi midaiŋbe, Ana Ut nipe pidoŋ halö gasi rimid
midmagö aŋ kalöp daŋ apöm gö, kale gasi halö
nöŋ mideinabim.

*Pol niŋön giŋig manö klö hagöm köp kalı kliñ
rikan*

¹⁴ Pen añ mam bi. Gasi yad niŋbin kale nibi bi
aij yöŋ; nagı adö niŋön gimim God niŋ aij giŋab
u niŋ aij giŋim; kale añ mam kale gau God Manö
aij u pen pen hag ñı aij gimim rö löp.

¹⁵ Pen kalöp köp kalı kliñ rikabin anibi, manö
klö rö rimnap hagpin. God yiŋ mög niŋöm, ud
aij göm, wög gep bi nipe hag la u me, yad kalöp
manö klö anibu, kauyaŋ hagnö niŋ aij gim a gem
hagpin.

¹⁶ God yiŋ hag lö, yad Krais Jisas wög gep bi
nipe midem, Juda nibi bi wasö gau gi ñem, God
manö aij u kalöp hag ñabin. Yad God manö aij hag
ñabin u, yad God niŋ nan sabe gep bi rö midem,
manö aij nipe hag ñabin. Anig giŋnö, Juda nibi bi
wasö gau, God niŋ nan sabe gi ñıbal nan aij yabiŋ
nan gagöp rö lıŋö, God niŋ aij giŋab. Ana Ut nipe
gö, kale nibi bi ke kamıŋ aij rö lıŋö, God kalıŋ ñıñı
löm udnab. *

* **15:12:** Ais 11:10 Rep 5:5   * **15:16:** Ro 1:5; 11:13

17 Krais Jisas aip j+m ñöl m+dpin u me, y+p aij gö n+ñöl g+, God n+p wög g+ m+dpin.

18-19 Krais geia yad n+p wög gem, yad wög n+hön n+hön g+pin u nöp hagnabin. Yad Juda n+bi b+ wasö gau kal+p Krais manö aij u hag ñ+ ajainö n+ñöl g+, Ana nan gagep rö r+mnap gö n+ñöl g+, Juda n+bi b+ wasö gau n+ñöm, God manö u udpal. Yad ram m+nöñ Jerusalem urakem, Krais manö aij u magöñhalö kabö göl nöp adan m+lö yab+ hag ñ+ aij g+ dam dam ram m+nöñ Ilirikam amem, ado g+ aunö.

20 Gas+ yad pör n+ñbin u, n+bi b+ Krais manö n+pe nöd n+ñagla ram m+nöñ gau nöp amem, hag ñ+nam a gem n+ñbin. B+ Krais manö hag ñeb r+mnap nöd amöm padö b+n+ñ g+la adö u ram g+nam a gem n+ñagpin. *

21 Aisaia n+pe God Manö ad+ñ ap kal+ kliñ r+köm haga,

“Kal+p manö aij n+pe hag ñagal;
pen kale n+ñnaböl.

N+bi b+ manö aij n+pe apdi n+ñagal gau,
kale n+ñöm n+ñ aij g+naböl,” a ga. *

Pol daun kub Rom arnam, a ga

22-23 An+b u, m+ iru yab+ nöp, ram m+nöñ gai i hag ñ+ aj aj, daun kub kale Rom arnam a g+m+din u pen n+nam rö laga. Pen m+ñi ram m+nöñ r+gon gai i wög g+nam rö lagöp n+ñem yad kalöp n+ñn+g n+nabin. *

24 Yöp söl m+döp, ram m+nöñ Spen arn+g gabin. Gas+ yad n+ñbin u, am kale aip pro magö ap

---

* 15:20: 2Ko 10:15-16 * 15:21: Ais 52:15 * 15:22-23: Ro 1:13

m+dnö aij gö n+ñöl g†, hainö y+þ dam Spen adan ramö u yumim, a g† gas† n+ñbin.

25-26 Pen Masedonia Propins n+bi b† abe, Akaia Propins n+bi b† abe, Jerusalem n+bi b† Krais lau adö m+ðm mani nan kale m+dagöp gau, kalþ mani nan kale gau abönamö ñ+la u, m+ñi kalþ ñ+nam a gem n+abin. *

27 Gas† kale ke n+ñöm g+pal an+bu, g† aij g+pal. Juda n+bi b† Krais manö aij u dam, Juda n+bi b† wasö gau kalþ hag ñ+bal rö, God mani nan kalþ ñöb gau r+mnap Juda n+bi b† kalþ pen ñ+aböl u aij. *

28 Pen mani y+þ ñ+bal an+bu magöñhalö dam Jerusalem b† gau ñem, Spen adan u amem, kale m+dpim u n+abin.

29 Ñ+ñ an+bu apem kalöp n+ñnö, Krais gas† aij n+pe ñö, kale n+þ n+ñ ud s+s† l+mim ñ+ñ† yab† l+inabim. *

30 Añ mam yad gau. B† Kub Jisas Krais lau adö m+dpim u, God Ana añ kalöp dañ m+ðm kalöp m+ðmagö lep magö u ñab rö, yad a g+mim, God n+þ sabe göl g† nöp m+ðaimim. *

31 God n+þ sabe g† m+ðaimim, yad Jerusalem arn+g gem, ram m+ñöñ Judia areinam, Judia n+bi b† Krais n+þ n+ñ udagpal gau y+þ g† naij gaiöl, y+þ ud kam+ñ yun+m. Pen God n+þ sabe g† m+ðaimim, yad Jerusalem amjakem, Krais n+bi b† n+pe gau kalþ nan n+hön n+hön g† ñ+n+g gabin u g+ñö, kalþ aij gö n+ñöl g†, aip j+m ñöl m+ðaiun.

---

* 15:25-26: 1Ko 16:1-4; 2Ko 8:1; 9:2,12; Ap 24:17 * 15:27: 1Ko 9:11 * 15:29: Ro 1:11 * 15:30: 2Ko 1:11; Kol 4:3; 2De 3:1

³² Anib u, God yip yau a gainim, kale midpim u amem, magö ap midnö aij gö niñöl gi, kalöp aip mideinabun.

³³ God kalöp magöñhalö abad midö niñöl gi, agamij jim ñöl midmim mid aij gimim. Anib unbö rö aij.

16

Pol, "Kale midpim?" a ga

¹ Pen añ hon Pibi, Senkria daun au cöc wög gab nibi u, nab. Nipe nibi aij yabit. Kale midpim u amjakö, nip ud aij gimim.

² Yip aij ginab u, kale midpim u amjakö, kale Bi Kub niñ udpim rö, Bi Kub nibi bi nipe pen pen ud aij gipal u rö, nip ud aij gimim. Nan rimnap midagainim, halöwatö ñimim. Nipe nibi bi gau iru nöp kalip ud aij göm, yip abe ud aij göm göp.

³ Pen nibi Prisila abe, nugmul Akwila abe, Kraiss nip wög jim ñun gimidun ber mihau kalip hagemim, "Pol kalöp ber mihöñ, 'Midpil?' a göp," a gimim. *

⁴ Nöd yip al pak linig geila, ber aij yad mihau midmil, yip amdam gilö. Pen halpe ke al pak löl a gimil gasi u niñagmil anig gilö, yip aij göm, Juda nibi bi wasö ram minöñ ke mlö gau hag ñinö Kraiss Jisas niñ udpal gau kalip abe aij göm göp.

⁵ Pen nibi bi Kraiss Jisas niñ udpal ram kalip ber u magum gipal gau kalip u rö nöp hagemim, "Pol kalöp, 'Midpim?' a göp," a gimim.

---

* 16:3: Ap 18:2

- Mam mîdmagö yad Epinidas nîp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim. Esia Propins au, Kraiss nîp nöd uda bî me anîbu.
- ⁶ Nîbi Maria kalöp klö yabił wög gi ñîmîdöp u nîp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim.
- ⁷ Pen bî ridîk yad nîneb rô, Adronaikas abe, Junias abe, kalîp mîhön hagmim, “Pol kalöp mîhön, ‘Mîdpil?’ a göp,” a gîmim. Kalpe mîhön Kraiss nîp nöd nîñ udlö, yad hainö nîñ udnö. Yîp nagî lîla rô, kalîp mîhön u rô nöp nagî lîlö, jîm ñun mîdmîdun. Pen bî Jisas manö ud arep gau, bî anîb mîhau kalîp nîñ aij yabił gîpal.
- ⁸ Mam mîdmagö yad Ampliedas, Kraiss nîp cîg aij göp u, nîp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim.
- ⁹ Mam Urbanîs nîp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim. Mam anîbu yad aip Kraiss nîp wög jîm ñöl gîmîdul. Mam aij Sîdakîs nîp u rô nöp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim.
- ¹⁰ Apeles, marö auö, Kraiss nîp nîñ ud pîdön göm mîd aij göp bî u, nîp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim.
- Nîbi bî Arisdobiulas ram mîdpal gau kalîp hagmim, “Pol kalöp, ‘Mîdpîm?’ a göp,” a gîmim.
- ¹¹ Bî ridîk yad nîneb Herodion nîp hagmim, “Pol nöp, ‘Mîdpan?’ a göp,” a gîmim.

- Nibi bi Nasisas ram u midöm, Bi Kub niñ udpal gau kalip hagemim, “Pol kalöp, ‘Midpim?’ a göp,” a g+mim.
- ¹² Nibi Draipina abe Draiposa abe, Bi Kub nip niñ udöl gi, nip wög gipil nibi anib mihau kalip hagemim, “Pol kalöp mihön, ‘Midpil?’ a göp,” a g+mim.
- Añ aij yad Persis, Bi Kub nip niñ udöl gi, nip wög klö göp nibi anibu nip u rö nöp, “Pol nöp, ‘Midpan?’ a göp,” a g+mim.
- ¹³ Bi Rupas, Krais nip wög klö göm göp u, nip hagemim, “Pol nöp, ‘Midpan?’ a göp,” a g+mim. Nime nipe u, ami yad rö löp u, nip u rö nöp hagemim, “Pol nöp, ‘Midpan?’ a göp,” a g+mim. *
- ¹⁴ Asinkridas, Pligon, Hermes, Padrobas, Hermas, n+mam kale aip midpal gau abe magöñhalö kalip, “Pol kalöp, ‘Midpim?’ a göp,” a g+mim.
- ¹⁵ Pilologas, Julia, Nereus, Nereus niñin nipe Olimpas, Krais nibi bi nipe kale aip midpal gau magöñhalö, “Pol kalöp, ‘Midpim?’ a göp,” a g+mim.
- ¹⁶ Kale Bi Kub nip niñ udpim rö, pen pen hag wihai udöl gi, alaun bom halumim.
- Krais nibi bi nipe gai i God nip sabe ginig cöc ke ke magum gipal gau, “Kale midpim?” a gipal. *

Manö piral hagpal gau udagemim

---

* **16:13:** Mak 15:21   * **16:16:** 1Ko 16:20; 1Pi 5:14

17 Añ mam aij yad gau, niñ aij gi+mim. Ni+bi bi r+imnap manö gau ni+bö gau ni+bö dapöm, ni+bi bi Krais lau adö mi+dpal gau kal+p hag ñ+lö ñ+lö, gasi aij nöd ni+ñla adö u arö göm, manö piral hagpal an+bu udöm, as+k ke ke li+bal. Kalöp an+bu unbö rö nöp gi+nim rö löp u, manö piral hagaiöl u udagmim. *

18 Ni+bi bi an+ig gi+pal gau, Bi Kub hon Krais ni+p wög u gun, a göm gasi u ni+ñöm gagpal; kal+p ke aij göp adö u nöp gasi ni+ñöm gi+pal. Kale manö hain hain rö, ni+bi bi hib dap raneb manö u nöp hag hag gi+ mi+dlö ni+ñöl gi+, ni+bi bi ni+ñ aij gagpal gau manö piral kale ni+ñ udöm dui gi+pal. *

19 Kale pen God manö aij u ud aij gi+mim, hagöp rö gi+mi+dim, ni+bi bi gau magöñhalö ni+ñbal u, yi+p aij yabi+l göp. Nan ni+hön God amgö ilö ni+pe aij gi+nim u, kale ni+bi bi gasi ni+ñeb rö mi+dmim, nan ni+hön God amgö ilö ni+pe nan si nan naij rö mi+dnim u, kale ni+bi bi gasi hau+l rö mi+dmim u, yi+p aij gi+nab. *

20 Söl mi+döp, God ni+bi bi abad mi+d aij göp u, ni+pe Seden ni+p ud ra+ta mo kale gau lö, klö ni+pe mi+dageinab.

Yad God ni+p sabe gabin, Bi Kub hon Jisas kalöp mög ni+ñöm ud aij gö ni+ñöl gi+, kale mi+d aij gi+mim. *

21 Bi yad aip wög ji+m ñöl gi+pul, Dimodi, kalöp hagab, “Mi+dpim?” a gab. Bi ri+dik ni+ñeb yad

---

* **16:17:** Mad 7:15; Dai 3:10   * **16:18:** Plp 3:19; 2Pi 2:3   * **16:19:** Ro 1:8; 1Ko 14:20   * **16:20:** Jen 3:15

gau Lusias, Jeson, Sosipada u rö nöp kalöp, “M+dpim?” a gaböl. *

²² Pen yad b+ Dedias, Pol hagö köp kal+ kliš r+kabin i, u rö nöp kale Rom kai Kraias lau adö m+dpim gau kalöp, “M+dpim?” a gabin.

²³ B+ Gaias, y+p Pol dam ram n+pe u löm, abad m+d aij göp u, kalöp, “M+dpim?” a gab. B+ an+bu nöp Kraias lau adö m+dpal n+bi b+ gau hagö, ram n+pe u amöm magum g+pal, kal+p ud aij g+ m+dpöp.

Pen b+ kuskus pe ñeb Erasdas abe, mam hon Kwodas abe, u rö nöp kalöp, “M+dpim?” a gabil. *

²⁴ Yad God n+p sabe gabin, B+ Kub hon Jisas Kraias kalöp magöñhalö mög n+ñöm ud aij gö n+ñöl g+, kale m+d aij g+mim. An+ b unbö rö aij!

²⁵⁻²⁶ Pen God hib n+pe hagno adö arn+m. N+pe nöp me kalöp abad m+dö n+ñöl g+, n+p c+g aij g+mim m+dmim rö löp. Jisas manö aij an+bu nöd pi göl m+dm+dpöp u pen m+ñi, b+ God manö hagep gau, manö n+pe God Manö kal+ kliš r+kla u waiö lö, manö aij an+bu n+bi b+ gau kal+p pör hag ñ+bin. God nöp hagö me, n+bi b+ ram m+nöñ ke gau gau magöñhalö hag ñ+no, n+p n+ñ udöm hagöp rö göl. *

²⁷ God añ+ gas+ aij gas+ klö göm n+ñöb u, Jisas Kraias n+p han+p nan a göm yuö aua rö, hib n+pe pör nöp pör nöp hagno adö arañ. An+ b unbö rö aij me.

---

* **16:21:** Ap 16:1-2; 19:22; 20:4   * **16:23:** Ap 19:9; 1Ko 1:14

* **16:25-26:** Ep 1:9; 3:5,9; Kol 1:26; Ro 1:5

Manö Kamɨŋ
The New Testament in the Kobon Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kobon

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

3850151d-322e-5e07-a069-b89a616a091d